

GU JOURNALEN

NR 3 | MAJ 2012

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Går i pappas fotspår

Gunilla Krantz är GU:s första professor i folkhälsovetenskap

STORMIGT PÅ AKADEMIN

**Därför blev
Olle Larkö dekan**

SID 4

HELENA LINDHOLM SCHULZ

**Prorektor med
globalt engagemang**

SID 14

SVENSK PARADGREN

**Populärmusik
som alla gillar**

SID 22

Ökat förändringstryck kräver långsiktiga mål

FÖRÄNDRINGSTRYCKET inom svensk högskolesektor har på senare tid ökat markant. Det går knappast en vecka utan någon sorts utspel eller reaktion från högsta politiska nivå. Det handlar om utbildning såväl som forskning. Av en strid ström av förslag rör sig en del om riktigt stora och strukturella förändringar av det svenska högskolelandskapet. Utbildningsminister Jan Björklund har bland annat uttalat en tydlig ambition att minska antalet högskolor samtidigt som universiteten stärks.

Bredvid allt annat som händer, pågår just nu också förberedelserna för regeringens nya forsknings- och innovationspolitiska proposition, som läggs fram i höst. Här har Sveriges alla lärosäten, men även andra till forskningssektorn närstående intressenter, uppmanats att göra inspel. Regeringen har inför forskningsproppen även tillsatt en särskild forskningsberedning. I denna är Göteborgs universitet representerat genom professor Bo Rothstein och mig själv som rektor.

Att regeringen vill ha förändring är absolut inte fel. Ingenting är ju någonsin så bra att det inte kan bli bättre. Det tror jag att alla inom vår sektor är beredda att skriva under på. Inte minst mot bakgrund av en snabbt ökande konkurrens i omvärlden. Resurser både vad gäller forskning och utbildning kommer att i än högre grad än idag konkurreras ut. Samtidigt ökar kraven på kunskap hos individen såväl som på en hållbar samhällsutveckling.

Däremot är regeringens krav på snabba reformer inte alltid en garanti för framgång. Om det vet exempelvis Sveriges lärarutbildare och inte minst alla landets lärare en del. Det planerade genomförandet av en ny lärarlegitimation blev exempelvis snart omöjlig efter en något optimistisk tidsplan från departementshåll.

FÖR ATT KUNNA MATCHA en omvärld där vår roll och våra värderingar ständigt utmanas måste vi som lärosäte ha tydliga mål för alla delar av verksamheten. Det är precis det vårt pågående visionsarbete strävar efter – en långsiktig strategi som tar höjd för en föränderlig och inte helt förutsägbar framtid. Men, för att vi som universitet ska klara att ta ansvar för vår verksamhet med de prioriteringar som krävs, behövs två saker – politisk förutsägbarhet och klara riktlinjer. Detta

FOTO: JULIA LANGGREN

saknas idag. Det som nu efterfrågas från universitets- och högskolesektorn är nationella långsiktiga mål för forskning och utbildning, helt enkelt en långsiktig strategi. Detta är en förutsättning om regeringen menar allvar med sitt tal om att göra Sverige till en topprankad kunskapsnation. Då måste kunskap i alla former vara målet och individens möjlighet till återkommande kompetensutveckling och livslångt lärande vara säkrat.

VAD SOM OCKSÅ måste säkerställas är att universitet och högskolor får den autonomi som utlovats. Bara då kommer varje lärosäte att kunna göra de egna vägval och prioriteringar som krävs för en långsiktigt hållbar verksamhetsutveckling i en konkurrensutsatt omvärld. Detta oavsett om det handlar om hur vi förmedlar vår kunskap, hur vi attraherar nya studenter eller hur vi skapar samhällsnytta av ny kunskap.

Med en långsiktig utbildnings- och forskningsstrategi för Sverige på plats skulle nuvarande politiska svängningar kunna minimeras. Ökad förutsägbarhet och transparens skulle ge bättre förutsättningar att tillgodose samhällets behov av kunskapsutveckling och kompetens. Men framför allt skulle det skapa lugn och arbetsro för svensk högskolesektor.

Bo Rothstein

GU JOURNALEN

 EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

Maj 2012

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & ST ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER

 Helena Svensson
Mikael Olofsson
Annika Hansson

KORREKTUR

Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

BITRÄDANDE GRAFISK FORMGIVARE

Björn Eriksson

ADRESS

 GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST

gu-journalen@gu.se

INTERNET

www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA

6200 ex

ISSN

1402-9626

UTGIVNING

7 nummer/år

Nästa nummer utkommer den 20 juni 2012

MANUSSTOPP

31 maj 2012

MATERIAL

 För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen

Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING

Gör skriftlig anmälan till redaktionen.

OMSLAG

 Gunilla Krantz
Professor i folkhälsovetenskap
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI

Billes Tryckeri AB

 GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

- 2 Ökat förändringstryck kräver långsiktiga mål
- NYHETER**
- 4 Många turer bakom dekanvalet på Sahlgrenska akademien
- 5 Valet blev farsartat, konstaterar Elias Eriksson
- 6 De totala utsläppen minskar trots att alltfler tar flyget
- 8 Osäkert ekonomiskt läge på Naturvetenskapliga fakulteten
- 9 Tufft att nå regeringens jämställdhetskrav
- 10 Kort tid att få en ny administrativ organisation på plats
- 11 EU-anslagen har fördubblats på åtta år
- 12 Samverkande IT-pedagoger bildar nätverk
- 13 Björn Rombachs recept för en god arbetsmiljö
- 14 Prorektor Helena Lindholm Schulz vill göra GU mer internationellt

PROFILEN

- 16 Professor Gunilla Krantz återvänder till Rwanda för att undersöka hur våldet har drabbat människorna

REPORTAGE

- 20 Pristagare Martin Bergö vill locka hit stjärnforskare ur världseliten
- 22 Stikkan Andersson lade grunden till det svenska musikundret, menar Alf Björnberg
- 24 David McCallum från Kanada berikas av den svenska vävtraditionen

PÅ FRITIDEN

- 26 Aikido ger Birgitta Nicklasson både styrka och mental kraft
- 29 GU:s tröjor och tygkassar tillverkas på ett sjysst sätt i Sri Lanka

NYTT OM FOLK**FRÅGAN**

- 31 Vilken bok har gjort störst intryck på dig?

SPIKAT

- 32 Niklas Lindahl
Forskar om ett fantasieggande material som är lika formbart som aluminium och starkare än stål

14

Globalt engagerad prorektor

Diskuterande, lyssnade och drivande är några av Helena Lindholm Schulz bästa egenskaper. Med sina 48 år är hon en av de yngsta någonsin på posten som prorektor.

20

Prisad cancerforskare

Våga satsa på världsstjärnor! Det kommer att lyfta oss alla, menar Martin Bergö.

16

Mitt Afrika

Gunilla Krantz är tillbaka i Rwanda för att undersöka krigets konsekvenser för lokalbefolkningen.

22

Vägen till musikundret

Det gäller att inte låta för svensk, menar musikvetare Alf Björnberg om hur det kommer sig att Sverige är världsbäst på populärmusik.

26

Konstfull kampsport

Birgitta Nicklasson, forskare i statsvetenskap, tränar aikido 5 timmar i veckan. En sport som passar alla.

Redaktionen: Tack kära läsare för era svar!

VI HAR PRECIS tagit del av det preliminära resultatet av frågorna om GU Journalen i Arbetsmiljöbarometern. Det är ännu för tidigt att dra några generella slutsatser. Men ett problem som vi har haft länge är att många anställda, cirka en fjärdedel, inte får ett eget exemplar av tidningen till sin arbetsplats. Det visar på att det finns brister i den interna distributionen eller att tidningen läggs i högar i personalrum eller korridorer. En fråga som inte ställdes i barometern, men som hade varit intressant, är hur många som faktiskt läser tidningen på webben eller som pdf-format.

Barometern visar att cirka 60 procent läser eller bläddrar igenom varje nummer och ytterligare 23 procent läser tidningen då och då. Det är, vad vi kan utläsa, en viss försämring jämfört med 2008. Men trots allt ger anställda ett gott betyg till GU Journalen. Exempelvis anser 77 procent att tidningen innehåller viktiga nyheter, nästan lika många uppskattar debattinläggen och 74 procent anser att tidningen har en bred bevakning av vad som händer vid GU. Ungefär lika många anser att tidningen ger en trovärdig bild av universitetet. I årets barometer ställdes också en ny fråga

om i vilken utsträckning tidningen är självständig i relation till universitetsledningen. Eftersom tidningen har en fristående redaktionell policy är det intressant att få veta hur den uppfattas. Nästan 60 procent håller helt eller delvis med om det påståendet, vilket vi tolkar som ett positivt resultat (många svarade dock inte på frågan).

I NÄSTA NUMMER återkommer vi med analyser och artiklar från Arbetsmiljöbarometern.

Vi är också glada över att GU Journalen i våras nominerades till Bästa personaltidning av föreningen

Redaktörer i interna medier. Dessvärre tog tidningen inte hem förstapris men det är förstås alltid givande att mäta sig med andra tidningar.

Våren har varit full av spännande aktiviteter. Under Vetenskapsfestivalen kunde man åka spårvagn från Biskopsgården till Örgryte, ta del av Science Slam och åka Lisebergshjulet. Tänk vad kul att Göteborg har en av Europas största vetenskapsfestivaler!

**ALLAN ERIKSSON
& EVA LUNDGREN**

Svårt uppdrag för pressad grupp

Trots rekordmånga nomineringar, ett tjugotal intervjuer samt en öppen hearing blev ingen av de fyra slutkandidaterna dekan vid Sahlgrenska akademien.

Istället får Olle Larkö fortsatt förtroende med Eric Hanse som prodekan.

UPPDRAGET VAR inte lätt: under stark tidspress och med oklara regler skulle valberedningen ta fram en ny ledning för Sahlgrenska akademien.

– Vi försökte utföra uppdraget på ett så öppet sätt som förutsättningarna medgav, förklarar Jan Borén, professor i kardiovaskulär medicin. Alla medarbetare fick lämna förslag på ledningspersoner vilket ledde till hela 149 nomineringar. De flesta gällde förstås styrelsen men många föreslog också ny dekan. Totalt fick beredningsgruppen in drygt 700 mejl.

Efter att ha undersökt vilka kandidater som stämde med kravspecifikationen för dekaner fick beredningsgruppen fram 11 personer. Dessa intervjuades vid flera tillfällen under sammanlagt minst en timme. Sedan skulle en hearing hållas, enligt beslut från akademistyrelsen.

– Det var dock oklart vilken typ av hearing man tänkt sig. Skulle vi lämna ett färdigt förslag eller presentera olika kandidater? Vi valde det senare.

De fyra toppkandidaterna Håkan Billig, Hans Carlsten, Agneta Holmäng och Ian Milsom fick därför presentera sig vid en frågestund som också sändes via webben. Två av dessa kandidater hade vid intervjuer sagt att de även var beredda att bli prodekan.

Sedan inbjöds all personal samt studenter att skicka in kommentarer till beredningsgruppen. Flest positiva omdömen fick Håkan Billig.

– Intresset var väldigt stort, vilket vi förstås är mycket glada över, förklarar Hans Nissbrandt, professor i farmakologi. De fyra kandidaterna var samtliga rutinerade personer som både mycket väl uppfyllde kravprofilen och hade akademins bästa förögonen.

PROBLEMEN BÖRJADE när beredningsgruppen försökte sätta samman ett par, dekan och prodekan, med så bred sammanlagd kompetens som möjligt.

– Vi behöver ett stabilt ledningspar som tillsammans både kan utveckla undervisning och forskning samt fördjupa samverkan med regionen och det omgivande samhället och sjukvården, förklarar Jan Borén. Dessutom befinner vi oss i en ovanligt orolig tid: sjukhusdirektör Jan Eriksson har avgått, vi har en ny regiondirektör, kommande ALF-förhandlingar, vi söker ett större utbildningsuppdrag och måste ta krafttag när det gäller externa anslag.

Resultatet blev att beredningsgruppen, trots sitt intensiva arbete, inte lyckades få ihop ett väl avvägt ledningspar.

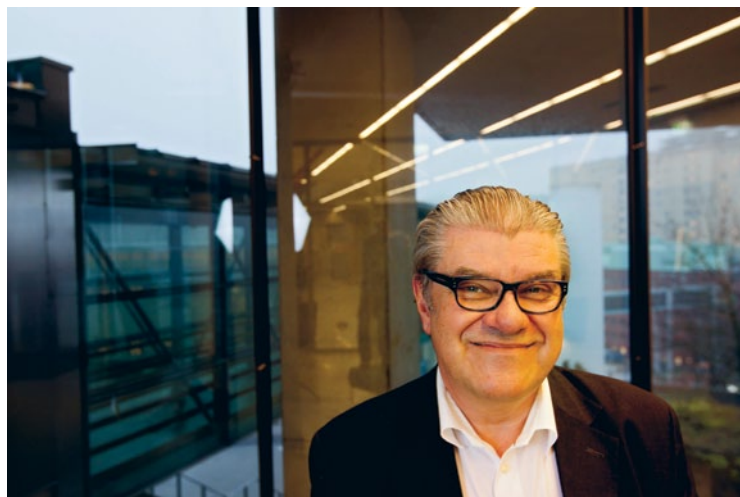

FOTO: GÖRAN OLOFSSON

»Att vara dekan är inte en 'one man show' utan handlar om att ha många goda medarbetare, vilket jag alltid haft.«

OLLE LARKÖ

Beredningsgruppen fick också under denna tid många kommentarer om att det skulle vara värdefullt med kontinuitet med tanke på de många förändringar som sker kring akademien. Det slutliga förslaget på dekan och prodekan innehöll därför inte någon av de elva kandidater man intervjuat. Istället tog beredningsgruppen kontakt med Olle Larkö, som varit dekan i sex år och prodekan i två och som tidigare meddelat att han inte ställer upp. Han var, enligt Jan Borén, en "dark horse". Efter samtal med honom blev beredningsgruppens förslag fortsatt förtroende för Olle Larkö med Eric Hanse, ordförande för läkarutbildningens programkommitté, som prodekan. Beredningsgruppen var enig.

Men osäkerheten slutade inte där. Några regler för på vilket sätt medarbetarna skulle ta ställning till förslaget fanns nämligen inte heller.

– Handlade det om olika val för dekan och prodekan? frågar sig Martin Björkman, representant för TA-personalen vid Sahlgrenska akademien. Eller skulle medarbetarna säga ja eller nej till duon dekan-prodekan? Denna och flera andra oklara frågor kring valet ställde vi till akademistyrelsen.

VALET BLEV KLART 27 april. Hela 72 procent av de röstande ställde sig bakom beredningsgruppens förslag vad gäller dekan och prodekan. Men valdeltagandet var bara 38 procent.

Tydligare regler men framför

FOTO: JOHAN WINGBORG

allt mer tid hade gjort valet enklare, påpekar Jan Borén.

– Hade vi haft mer tid hade det varit möjligt att ha fler hearingar, och även att söka externa kandidater. Också kandidaterna hade behövt mer tid för att tänka över både sin presentation och vad uppdragen egentligen innebär. Nu fick de bara några dagar på sig medan vi drev på processen för att bli klara i tid.

Hur kommer det sig då att Olle Larkö trots allt ställer upp för ytterligare en period?

– Jag tycker att det ska bli roligt, även om jag tidigare såg fram emot att få ägna mig åt spännande forskning. Men att vara dekan är inte en "one man show" som många tror utan

handlar om att ha många goda medarbetare omkring sig, vilket jag alltid haft.

Det Olle Larkö vill satsa på är att utveckla läkarutbildningen, öka VR-anlagen och fördjupa det redan goda samarbetet med regionen och industrin.

– Det är ett privilegium att få jobba för Sahlgrenska akademien och hade jag kunnat ändra mitt yrkesliv hade jag inte bytt ut en enda datafil. Jag har inget behov av actionfilmer, här händer det saker hela tiden. Det stormar alltid vid akademien men det får man tåla.

**ALLAN ERIKSSON
& EVA LUNDGREN**

Följande dekaner och prodekaner har föreslagits:

Sahlgrenska akademien: Olle Larkö, dekan. Eric Hanse, prodekan

Nat-fak: Elisabet Ahlberg, dekan. Ola Wetterberg, prodekan

Sam-fak: Birger Simonson, dekan. Marie Demker, prodekan

Handels: Per Cramér, dekan. Olof Johansson Stenman, prodekan

Hum-fak: Margareta Hallberg, dekan. Mats André, prodekan

IT-fak: Jan Smith, dekan.

Helena Holmström Olsson, prodekan

RESULTATET

Procent av röstande som sade ja till den föreslagna dekanen:

Handels och Nat-fak: 89 %
IT: 88 %

Sam-fak: 83 %

Sahlgrenska akademien: 72 %

Hum-fak: 63 %

Så många röstade:

Hum-fak 57 %

Nat-fak 53 %

IT 53 %

Handels 52 %

Sam-fak 50 %

Sahlgrenska akademien 38 %

Valet vid Konstnärliga fakulteten är inte klart ännu. Något val av ny dekan vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten har inte skett, Roger Säljö sitter kvar.

☛ GU Journalen välkomnar debattinlägg i den här frågan. Skriv till: gu-journalen@gu.se

Motverkar en kollegial demokrati

En byråkratisk och konformistisk koloss styrd av en hierarki av chefsutbildade ja-sägare. Det är vad GU håller på att utvecklas till, befarrar professor Elias Eriksson. Och valberedandet inom Sahlgrenska akademien fick en ganska farsartad utveckling, konstaterar han.

ENLIGT ELIAS ERIKSSON, ledamot av Sahlgrenska akademins styrelse, finns det flera förklaringar till den kaotiska valprocessen. Dels de villkor som GU:s ledning fastställt, dels hur beredningsgruppen utsågs.

– Vid akademiska val spelar valberedningen en nyckelroll, och det är därför viktigt att den utses av kollegiet, och att ingen av dess ledamöter driver en egen agenda, säger Elias Eriksson.

– Det fanns dock aldrig tid att utse en kollegialt förankrad beredningsgrupp, och den snabbt tillsatta kommittén kom redan från början att inrymma förutsägbara lösningar.

Han tror också att gruppens arbete påverkades negativt av den intensiva kampanj, med mejl och upprop, som drevs för en av kandidaterna.

– Jag är tveksam till om sådant gagnar den kollegiala demokratin. De som fungerar bäst som dekaner och prefekter kan nog ofta vara personer som inte aktivt kandiderar, och vars blygsamhet förbjuder dem att alltför ivrigt framhålla den egna förträffligheten. Ett system som kräver att man driver kampanj, där den med flest förhandsnomineringar vinner, är därför inget att eftersträva. I stället måste vi ha valberedningar med brett förtroende som verkligen förankrar sina förslag.

Däremot tycker Elias Eriksson att det kunde vara bra att valberedningen tar fram några alternativa kandidater som kollegiet får rösta på.

– Men detta är inte tillåtet enligt rektors nya regelverk, som dessvärre också sällar bort de kandidater som inte vikt sitt liv åt en administrativ bana. Bättre vore att man, som tidigare, såg dessa poster som tillfälliga förtroendeuppdrag, snarare än som pinnar på en karriärstege. Ingenting talar för att ledarskapet härmed skulle bli sämre.

HAN SER omorganisationen av GU som en för svenska universitet unik ned-

FOTO: PRIVAT

»Konsekvensen blir en anda av försiktighet och fjäsk«

montering av den kollegiala styrningen. I strid med kollegiala principer ska beredningsgruppen, vid utseende av dekan och prodekan, ta instruktioner av rektor. Och liksom rektor måste godkänna valet av dekan måste prefekterna sedan godkännas av dekanerna.

– Detta bäddar för en toppstyrd anti-akademisk hierarki bemannad av ja-sägare. Konsekvensen blir en anda av försiktighet och fjäsk, som hämmar den vetenskapliga kreativiteten och arbetsglädjen, som leder till ekonomiska felprioriteringar, och som kommer att påskynda GU:s redan dramatiska nedgång i vetenskaplig konkurrenskraft.

DEN NYA OCH för GU unika modell, där all personal har rösträtt, är dessutom feltänkt, menar Elias Eriksson.

– De akademiska styrformerna handlar inte om arbetsplatsdemokrati utan om att beslut om forskning och undervisning ska tas av dem med sakkunskap inom dessa områden, för att forskningens frihet och oberoende ska värnas. Det är härmed svårt att motivera varför all personal ska utse universitetens chefer i val – så sker inte inom några andra myndigheter.

– Att all personal ges möjlighet att påverka egna arbetsmiljön är däremot viktigt, och här spelade institutionsstyrelserna en viktig roll. Men dessa har man ju avskaffat.

ALLAN ERIKSSON & EVA LUNDGREN

Allt fler flygresor till Stockholm

Men de totala utsläppen minskar

Utsläppen från el och värme minskade med 12 procent under 2011, enligt senaste hållbarhetsredovisningen. Men samtidigt reser vi som aldrig förr. Framför allt ökade inrikesflygen till Stockholm med 14 procent, trots att det strider mot gällande policy.

I KLIMATSTRATEGIN 2010–2015 är målet att Göteborgs universitet ska minska sina utsläpp av CO₂ med 20 procent fram till 2015, jämfört med 2008.

2011 minskade de totala koldioxidutsläppen med 5 procent jämfört med förra året men det är helt och hållet tack vare lägre energianvändning. Om man bara ser till resor ökade utsläppen med 3,8 procent.

– Det är ett tufft mål att minska med 20 procent men vi kommer att klara av det, säger miljöchef Eddi Omrcen. Kalkylen bygger på att GU fortsätter att minska utsläppen med 2,5 procent per år och hittills har vi minskat något snabbare än vad vi behöver för att nå målet.

FLYGRESOR STÅR FÖR närmare hälften av GU:s totala utsläpp, energi och el för lite drygt hälft-

ten. Enkelt uttryckt är det energianvändningen som minskar medan flygresorna ökar.

Sedan 1 juli 2011 kompenseras GU för alla flygresor i tjänsten, enligt principen att den som smutsar ner även får betala för de faktiska utsläpp som flyget ger upphov till.

– Att GU klimatkompenserar för flygresor innebär inte automatiskt att vi uppfyller vårt klimatmål. Målet avser våra faktiska bruttoutsäpp som ska minska på hemmaplan med 20 procent fram till 2015. Utöver detta tar vi ett särskilt ansvar och klimatkompenserar för våra flygresor, säger Eddi Omrcen som tar avstånd ifrån att räkna med reduktionen av klimatkompensationen i målet.

– Det innebär i så fall att vi köper oss fria och det tror jag inte på. Vi måste i ord och handling

kunna visa att vi arbetar med att minska våra utsläpp. Det handlar om trovärdighet.

När det gäller resor finns en tydlig målkonflikt mellan att å ena sidan vara ett internationellt universitet, å andra sidan vara ett miljömedvetet universitet.

– Det är inte rimligt att förvänta sig att vi ska resa mindre utan snarare tvärtom. Vi ska vara ett internationellt universitet och därför är det viktigt att vi tar ansvar för våra flygresor genom klimatkompensering. Men ibland kan det vara bättre med videokonferens.

ENLIGT MÖTES- och resepolicy ska flygresor under 50 mil inte tillåtas, om det inte föreligger särskilda skäl. Men det verkar vara en policy som många tar lätt på.

Förra året ökade antalet flygresor till Stockholm som slutdestination med 14 procent, totalt 1 525 enkelresor. Det är inte heller någon engångsföreteelse. Sedan 2009 har antalet resor med inrikesflyget bara ökat.

Hållbarhetsredovisning 2011 är nu klar och kan läsas på: www.adm.gu.se.

Vad är det för vits med att ha en resepolicy om den inte efterlevs?

– Det är bekymmersamt att Stockholm är vår toppdestination. Den siffran borde vi få ner rejält, men man får inte glömma bort att de två senaste vintrarna har varit tuffa med många inställda tåg. Grundproblemet är att vi inte har några sanktionsmöjligheter. Ett förslag som diskuteras är att omfördela avgifterna för klimatkompensation så att den

FOTO: JOHAN WINGBORG

Flygresorna till Stockholm ökade förra året med 14 procent, det strider mot GU:s resepolicy.

»Det är inte rimligt att förvänta sig att vi ska resa mindre utan snarare tvärtom.«

som reser långt inte ska behöva betala lika mycket som den som reser korta avstånd. Då främjar vi också internationalisering.

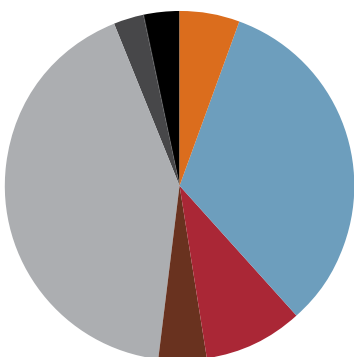
ENLIGT EDDI OMRACEN handlar det inte om att styra resandet utan om att uppmärksamma att flygresor har en miljöeffekt och ett pris.

– Man får flyga hur mycket man vill, så länge som resorna

beskattas. Min förhoppning är att den extra avgiften leder till att man tänker en gång extra innan man bokar en resa någonstans i världen. Måste man verkligen ge sig iväg? Långa flygresor handlar inte bara om miljö utan är också en fråga om arbetsmiljö och säkerhet för våra anställda.

ALLAN ERIKSSON

Koldioxidutsläpp per utsläppskälla (ton).

860 000 kronor gick till biomassa-kraftverket Sri Balaji i Indien.

GU stöder indiskt miljöprojekt som ger mindre utsläpp

Den extra avgiften som läggs på biljetten går till ett utvecklingsprojekt i Indien som leder till minskad klimatpåverkan.

PENGARNASOM GU får in genom klimatkompensering går till investeringar i ett så kallat Clean Development Mechanism-projekt, som godkänns och granskas av FN och som uppfyller kvalitetsmärkningsen Gold Standard. Totalt 860 000 kronor gick förra året till biomassa-kraftverket Sri Balaji i delstaten Andra Pradesh i Indien.

– Förutsättningen är att det leder till certifierade utsläppsminskningar som inte hade kommit till stånd utan de extra pengar som projektet får, säger Mattias Sundemo på miljöenheten.

– Hela tanken är att bidra till en hållbar utveckling inom utvecklingsländer och en CO₂-vänlig tekniköverföring som leder till en faktisk minskning av utsläpp.

HUR STOR utsläppsminskningen blir, beror på hur mycket el som produceras. Projektet beräknas minska utsläppen med cirka 29 000 ton per år.

Dessa utsläppsreduktioner kan sedan säljas till organisationer som vill klimatkompensera eller länder som har åtaganden enligt Kyotoprotokollet som de måste uppfylla.

– Biomassakraftverket använ-

der restprodukter från jordbruket för att generera förnyelsebar el. Bönderna i området kan sälja dessa restprodukter till kraftverket och det blir en extra inkomstkälla för lokalbefolkningen, säger Mattias Sundemo.

TOTALA UTSLÄPP CO₂

GU:s totala utsläpp av CO₂ uppgick till 7 869 ton 2011. Klimatkompenseringen uppgick till totalt 3 700 ton koldioxid. Hur mycket är det? Det motsvarar exempelvis 269 resor jorden runt med en stor stadsjeep, modell Hummer H2 eller 4 412 resor Landvetter–New York tur och retur.

Kostnaden för kompensering är 4–6 procent av biljettpriset och betalas direkt till reseleverantören vid bokning. För att göra det enkelt har GU tagit fram olika schabloner, där inrikesflyg beskattas med 27 kronor per väg medan interkontinentala flygresor kostar 344 kr per väg.

Våra toppdestinationer är:

1. Stockholm
2. London
3. Umeå
4. Amsterdam
5. Berlin

Hur långt reser GU:s anställda med flyg per år?
719 km per anställd.
Personal vid Konstnärliga fakulteten flyger mest. I snitt 956 km per år. De ligger även i topp, tillsammans med Sahlgrenska akademien, när det gäller inrikesflyg under 50 mil.

Fler internationella doktorander

De senaste åren har religionsvetenskap haft 10-15 sökande till forskarutbildningen. I år var de 30 - och många sökande är från andra länder. Hur gick det här till?

► - Att vi har så många internationella sökande beror nog främst på att vi har tre religionsforskare, Henrik Bogdan, Göran Larsson och Åke Sander, som har stora internationella kontaktnät och gott renommé, säger Cecilia Rosengren, viceprefekt för forskarutbildning på institutionen för litteratur, idéhistoria och religion.

Humaniora har traditionellt sett rekryterat doktorander inom Sverige, men Cecilia Rosengren ser nu är att institutionen kan vara på väg mot en mer blandad doktorandgrupp.

Men breddad rekrytering innebär också att svenska studenter får större konkurrens, särskilt eftersom studenter från GU tenderar att mest söka det egna lärosätet till skillnad från internationella studenter som söker brett internationellt. Flera av de utländska sökande i religionsvetenskap har dessutom dubbla examina från olika länder och universitet - de är så kallade "globala akademiker" som inte är knutna till ett specifikt lärosäte.

Även andra institutioner har fått fler sökande. På institutionen för svenska språket är 8 av 10 sökande i språkvetenskaplig databehandling internationella, vilket i sig inte är något nytt då ämnet brukar attrahera sökande från hela världen. Institutionen för kulturvetenskaper fick i år sammanlagt 71 ansökningar, varav 29 från andra länder.

Är det fullt på din institution?

Då kan du boka lokal någon annanstans. Nu i vår har nämligen hela GU, med några få undantag, gått över till ett och samma schema- och lokalbokningssystem.

► Det är rektor som har beslutat att alla större lokaler ska ingå i ett system.

- Det är en stor framgång, säger Ann-Christine Jarl, systemförvaltare vid serviceavdelningen. Fördelen är att alla kan se var det finns lediga lokaler om det är fullt på den egna institutionen eller fakulteten.

Men ett gemensamt bokningssystem löser inte alla problem.

- Alla kurser startar och slutar ungefär samtidigt så det blir lätt krockar som är svåra att undvika. Planering i god tid är därför avgörande.

Företaget bakom produkten, Evolvera, lanserade 2010 ett nytt system, Time Edit 3, vilket enligt Ann-Christine Jarl var missledande för den som förhandlade med leverantören. Många trodde att det bara handlade om en uppdatering, i själva verket var det ett helt nytt system.

- Det har inte alls fungerat så bra som vi hade hoppats på. Vissa funktioner förvann i den nya versionen. Men det är en klen tröst att alla andra stora lärosäten sitter i samma båt. Men de största bristerna ska vara åtgärdade till hösten.

Arbetet bakom baseras på en utredning som jurist Anders Granberg gjorde för fem år sedan. Den visade bland annat att många lokaler utnyttjades dåligt, mycket på grund av att det fanns olika system vid GU.

Stor risk för försämrat resultat

Naturvetenskapliga fakulteten är satt under hård ekonomisk press. Med minskad utbildningsvolym, sviktande externa bidrag och ökade OH-kostnader är läget allvarligt.

DE FÖRSTA SIGNALERNA under senhösten tydde på ett minus på 15-20 miljoner. Situationen bedömdes vara så bekymmersam att fakultetsledningen slog till nödbromsen och bad institutionerna att revidera sina budgetar. Ingen av institutionernas budgetar för 2012 har ännu godkänts. Arbete pågår och nya dialoger med institutionerna ska hållas under maj.

De fakliga organisationerna reagerade efter en information till fakultetsnämnden om att inga institutionsbudgetar ännu var färdiga för beslut. De krävde

- Fakultetens anslag från styrelsen när dessa OH-kostnader dragits bort innebär i realiteten att fakulteten fått cirka 15 miljoner kronor mindre anslag 2012 än förra året, säger dekan David Turner.

Dessutom har resurser förts över till hum-sam-området på bekostnad av naturvetenskap och medicin.

- I PRAKTIKEN har vi mindre pengar att bedriva vår verksamhet med idag jämfört med 2006, konstaterar David Turner. Samtidigt har vi dyra moment i

effektivitet och lägre kostnader.

Fakulteten har idag ett eget kapital på endast 12 miljoner.

- Vi kan absolut inte gå med ett stort underskott utan måste hitta lösningar för att hålla ekonomin i balans, på kort sikt men även långsiktigt.

Men det finns även andra åtgärder, exempelvis att minska på den stora semesterkulden som idag ligger på 28 miljoner.

- Vi uppmanar också folk att söka forskningspengar med stöd från fakultetens forskningssekreterare. Vi måste ta vara på alla möjligheter som finns för att vända utvecklingen.

I BÖRJAN AV 2000-talet hamnade Naturvetenskapliga fakulteten i en djup ekonomisk kris med

»Vi kan absolut inte gå med ett stort underskott utan måste hitta lösningar för att hålla ekonomin i balans«

DAVID TURNER

förhandlingar och klara besked om ekonomin.

- Vi var väldigt upprörda, säger Stefan Schedin på OFR-S. Det handlar om våra medlemmars möjligheter till fortsatt anställning och arbetsmiljö. Men trots förhandlingar fick vi inte tillräcklig och korrekt information under höstens och vinterns MBL-förhandlingar.

EKONOMIDIREKTÖR Lars Nilsson tror inte att fakulteten hade riktig koll på ekonomin i början av året.

- Det är många rykten som surrar runt, men det är också viktigt att ge fakulteten, som är mitt uppe i en omorganisation, arbetsro. Vi har varnat för att det ekonomiska läget kan förvärras om inte åtgärder vidtas på en gång, säger han.

Den främsta anledningen till den dåliga ekonomin är att grundutbildningsvolymen har minskat med en tredjedel på 10 år, samt att OH-kostnaderna, bibliotek, universitetsgemensam förvaltning och IT har ökat.

utbildningen, laborationer och fältkurser, som vi inte får tillräcklig ersättning för. Nu jobbar vi intensivt med att kombinera kurser, minska på valfriheten i program, dra ner på antalet kurser och ha fler studenter per kurs. Det innebär mindre lärartid för studenterna men också mer forskningstid för lärarna.

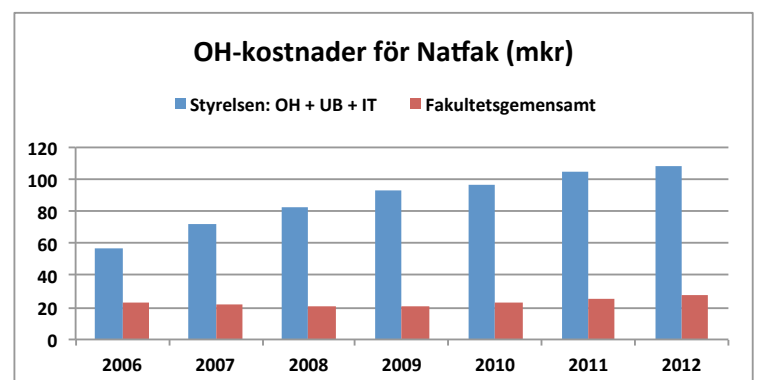
- Därför är det viktigt att den pågående omstrukturering av förvaltningen leder till ökad

ett skenande underskott på 45 miljoner kronor.

- Vi lyckades vända utvecklingen men vi vill inte hamna där igen, säger David Turner, som räknar med ett resultat strax under noll.

- Med en omsättning på 800 miljoner är det svårt att göra exakta prognoser och därför är det viktigt att agera i tid.

ALLAN ERIKSSON

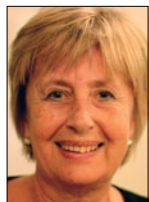
En förklaring till det förvärrade läget är, enligt fakulteten, de kraftigt höjda OH-kostnaderna.

Svårt att nå mål om jämställdhet

Fram till 2015 ska minst 40 procent av alla nyanställda professorer vid GU vara kvinnor. Det har regeringen bestämt.

Men vid Humanistiska fakulteten anställdes förra året inte en enda kvinnlig professor.

2011 VAR EN tredjedel av alla nyanställda professorer vid Göteborgs universitet kvinnor. Men skillnaderna mellan olika fakulteter är stora. Humanistiska fakulteten anställde exempelvis inga nya kvinnliga professorer alls. Där har andelen kvinnliga professorer sjunkit sedan 2008, från 38 till 27 procent.

Lisbeth Larsson

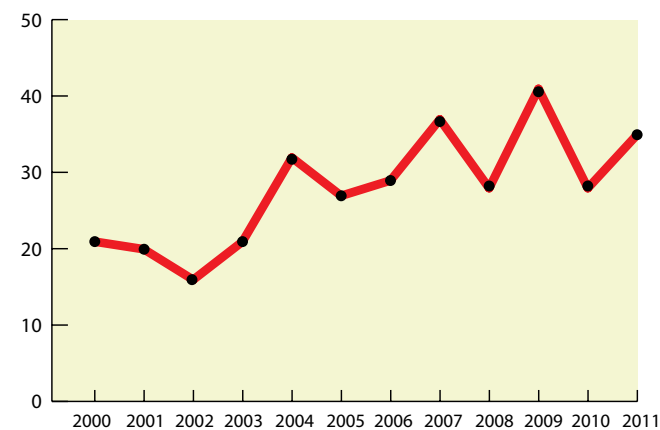
– Många kvinnliga professorer går nu i pension och man tycks inte ha tänkt på betydelsen av jämställdhet när det gäller att återbesätta tjänsterna, säger Lisbeth Larsson, vice-dekan för forskning vid Humanistiska fakulteten. Det kanske beror på att många tror att vi redan är jämställda. Men att just Humanistiska fakulteten, där 70 procent av studenterna är kvinnor, inte lyckas bättre innebär ren misshushållning.

FAKULTETEN ÄR DOCK medveten om problemet och har avsatt särskilda medel för att ge kvinnliga docenter några månaders heltidsarbete för befordran till professor. Utlysningen sker till hösten.

– När den här typen av satsningar gjorts tidigare har det inte gett så bra resultat. Men denna gång är vi noga med att institutionerna ska vara med och finansiera. Det ligger ju också i deras intresse att satsa på duktiga kvinnor.

Att kvinnor gör karriär i lägre utsträckning än män brukar ofta förklaras med att det är något fel på kvinnorna, påpekar Lisbeth Larsson.

– Antingen är det något de inte gjort, som att de inte medverkat vid en viktig konferens. Eller så är det något de faktiskt gör, som att vara studierektor. Men sanningen är nog att det kvittar vad kvinnor gör eller inte

Andelen nyrekryterade kvinnliga professorer vid GU i procent.

gör, det handlar istället om att vi värderar kvinnor och män olika.

Naturvetenskapliga fakulteten har gjort en särskild satsning på kvinnliga gästprofessorer. Utan den hade mansdominansen varit total även där.

– Satsningen har varit väldigt lyckad, berättar dekan David Turner. Men vi måste jobba mycket mer med att också rekrytera duktiga kvinnliga lektorer som har möjlighet att bli professorer. De meriterade kvinnliga lektorer vi redan har måste vi även stötta så att de söker sig vidare. Annars är ju beförade professorer ingenting vi kan styra över, eftersom alla meriterade lektorer har rätt att söka, vilket hos oss innebär främst män.

ATT DET FINNS något i den akademiska kulturen som hindrar kvinnor att ta sig fram visar flera undersökningar, bland annat vid Göteborgs universitet.

– Det är viktigt att ta reda på vad problemet är för att kunna göra något åt det, påpekar Staffan Edén, rektorsråd för jämställdhets- och jämlikhetsfrågor. I den nya arbetsordning som gäller från 1 juli kommer dekaner och prefekter att få ett tydligt ansvar att ta fram handlingsplaner för jämlikhet och jämställdhet. Ett konkret sätt är att göra som regeringen: ta reda på antalet kvinnliga disputerade och docenter och sedan helt enkelt räkna ut hur många kvinnliga professorer det borde leda till.

En fakultet som redan antagit ett åtgärdsprogram är Samhällsvetenskapliga fakulteten.

– De satsningar på kvinnor vi tidigare gjort har inte fungerat så bra, förklarar prodekan Sven-Åke Lindgren. Därför har vi nu skärpt kraven. Det handlar om att ge kvinnor som redan är klara med pedagogisk och administrativ meritering möjlighet att koncentrera sig på forskning. Vi satsar också på excellens istället för att som tidigare försöka vara rättvisa mot alla.

ÅTGÄRDSPLANEN innebär också att ett forskningsfält först måste undersökas, innan en professur utlyses, så att det verkligen finns kvinnor som kan söka. Även sakkunniga bedömare ska informeras om Samhällsvetenskapliga fakultetens jämställdhetsatsning.

– I universitetets nya anställningsordning fanns från början en skrivelse om att rektor, utan att göra avkall på kvalitet, skulle kunna prioritera meriterade kvinnor. Nu har den försvunnit. Det finns de som menar att vi inte ska ändra på det system vi har eftersom det är neutralt och objektivt. Men eftersom det selekterar bort högt meriterade kvinnor kan det ju inte vara så objektivt, påpekar Sven-Åke Lindgren.

Det finns ett väldigt praktiskt skäl att verkligen anstränga sig att nå regeringens 40-procentmål, betonar Staffan Edén.

– Pengar. De lärosäten som inte når sitt mål kommer helt klart att drabbas på något sätt, sannolikt av indragna medel.

EVA LUNDGREN

CITATET

»Det råder ingen tvekan om att utbildningsminister Jan Björklund menar allvar med att förändra förutsättningarna för våra universitet och högskolor. Men avsaknaden av beslutsunderlag är oroande. Effekterna blir långvariga och svåra att rätta till om misstag begås. Tillsätt därför som brukligt en utredning innan besluten tas«

SKRIVER BLAND ANDRA CARL BENNET, ORDFÖRANDE I STYRELSEN FÖR GÖTEBORGS UNIVERSITET.

GP DEBATT 7 APRIL 2012

KliMat-inspiration

► Den 15 maj arrangerar Miljöenheten ett inspirerande frukostseminarium på temat "mat och klimat" med GU-forskarna Cecilia Solér, Anna Post och Fredrik Hedenus från fysisk resursteori på Chalmers.

Håll utkik på www.klimatavtalet.se för anmälan och mer information!

NYA PRODUKTER

gushop.adm.gu.se

Finns i A4 och A5

GÖTEBORGS UNIVERSITET

FOTO: JOHAN WINGBORG

Ekonomidirektör Lars Nilsson leder arbetet med att sjösätta den nya administrativa organisationen som ska vara på plats i höst.

Stora förändringar att vänta

Nästa år kan GU:s administrativa organisation se helt annorlunda ut. Exempelvis blir det mycket enklare att få svar på personal- och ekonomifrågor och kommunikation ska prioriteras på alla nivåer.

– **DET VI TAR FRAM** nu är en principskiss. Detaljerna kan ändras men vid nyår ska den nya administrationen vara på plats, förklarar samordningsledare Lars Nilsson.

Först ska en nulägesanalys och kompetenskartläggning göras. Det handlar om att undersöka hur väl den administration som redan finns stämmer överens med behoven.

– Kartläggningen kommer att ske i mitten av maj. Tanken är att ingen nyrekrytering av personal ska göras. Men det kan förstås inte uteslutas att det på sikt finns områden där nya medarbetare rekryteras. Alla nya prefekter och andra chefer samt anställda som byter arbetsuppgifter måste också få utbildning i det nya arbetssättet.

Ekonomidirektör Lars Nilsson är samordningsledare för genomförandet av den nya organisationen. Han påpekar att den nya administrationen inte får kosta mer än idag.

– Initialt kan förstås en omorganisation innebära merkostnader men annars är tanken att kostnaderna snarare bör gå ner än tvärtom. Det har förresten redan skett, administrationen kostar ungefär 1,5 procent mindre idag än för tre år sedan.

Enligt förslaget ska den nya universitetsförvaltningen bestå av fyra områden som ska arbeta processorienterat och serviceinriktat i team. Nuvarande namn, som rektors kansli, ekonomiafdelningen och så vidare, kommer sannolikt inte att vara kvar.

– Det kan finnas en fördel med att ha kvar namn som alla känner igen, medger Lars Nilsson. Men det är också viktigt att signalera att vi faktiskt fått en ny organisation och att avdelningarna därför har nya namn. Men det funderar vi vidare på.

POÄNGEN MED omorganisationen är att ge GU:s forskare och lärare bästa möjliga stöd. En grundtanke är att flytta över en del av administrationen från fakulteterna till institutionerna och samtidigt stärka det centrala stödet.

– Man ska inte behöva känna till hur administrationen är organiserad för att få stöd, påpekar Lars Nilsson. Den som exempelvis har en ekonomifråga, oavsett om det handlar om momsregler, fakturor, löneutbetalning eller något annat, ska kunna ringa ekonomienheten. De flesta frågor ska kunna besvaras direkt, mer komplicerade ärenden ska det finnas experter som tar itu med.

Det är också viktigt att personal- och ekonomienheterna förs samman till något slags kluster, menar Lars Nilsson, eftersom båda hanterar frågor som ofta hänger nära samman.

»Man ska inte behöva känna till hur administrationen är organiserad för att få stöd.«

LARS NILSSON

ATT FÖRA SAMMAN personal- och ekonomi till en avdelning är dock något som Stefan Schedin, facklig representant för OFR-S, ställer sig tveksam till.

– Facken är i stort positiva till förslaget, inte minst till tanken att arbeta i team på ett utåtriktat sätt mot resten av verksamheten. Vi är dock oroliga när det gäller personalfrågornas ställning. I den nya organisationen riskerar de att försvagas. Vi ställer oss också tveksamma till att chefer, som på något sätt ska ha en samordnande funktion, ska utses på sex år. Varför skulle de inte kunna vara chefer längre? Och risken finns att förhållandet mellan enhetschef och samordnande chef blir otydlig. Att vi får nya chefer samtidigt som vi får en ny organisation innebär också en osäkerhet.

EN ANNAN VIKTIG del av omorganisationen är kommunikation.

– Vi som hanterar exempelvis ekonomifrågor tycker ofta att det vi gör är alldeles självklart, påpekar Lars Nilsson. Men för den som inte har ekonomi som sitt arbetsområde är det ofta inte så. Därför kan vi behöva hjälp med att kommunicera så att alla verkligen får och förstår den information de behöver.

EN POÄNG MED förändringen är att skapa ett mer enhetligt universitet. Det tycker facken är bra.

– Det är viktigt att samma regler gäller överallt, det skapar större klarhet och förutsägbarhet för personalen, påpekar Stefan Schedin.

– Men det betyder inte att det inte får finnas några skillnader alls, påpekar Lars Nilsson. Exempelvis Sahlgrenska akademien, som samarbetar mycket med vården, behöver sannolikt ett större kansli än andra fakulteter.

Nu ska införandegrupper tillsättas, sannolikt en för varje fakultet samt för lärarutbildningsnämnden.

– Vi måste arbeta snabbt. I slutet av september ska institutionernas budgetar vara klara och då måste organisationen i huvudsak vara klar. Mindre justeringar kommer däremot att kunna göras ända fram till 31 mars 2013 då jag lämnar mitt uppdrag, förklarar Lars Nilsson.

EVA LUNDGREN & ALLAN ERIKSSON

Samordningsgruppen består av Håkan Berg, Peter Kim, Karoline Axelsson, Marina Gheretti, Anna Lindholm samt studenten Hannah Saldert. Ordförande är Lars Nilsson.

Fördubbling av anslagen på åtta år

Nu inleds slutspurt av EU:s sjunde ramprogram: 10 miljarder euro söker nya forskningsprojekt.

En del av pengarna hamnar förhoppningsvis hos GU som på åtta år fördubblat sina EU-anslag.

SAMHÄLLSNYTTA och implementering – det är två aspekter av ett forskningsprojekt som väger lika tungt som forskningens kvalitet. Åtminstone när det gäller pengar från EU.

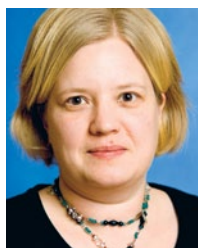
– Det vetenskapliga klarar förstås forskarna alldeles utmärkt själva. De andra bitarna kan de däremot behöva hjälp med, förklarar Emilia Rung, forskningsrådgivare vid Forsknings- och innovationsservice. Av oss kan forskare vid Göteborgs universitet få information om vad som finns att söka, hur man går tillväga, kommentarer på hela eller delar av ansökan och stöd i kontakten med partner. Och till skillnad från de flesta andra lärosäten, där man kan få hjälp fram tills kontraktet är påskrivet, får GU:s forskare administrativt stöd under hela projektet tills det är klart. Alla projekt inom EU:s ramprogram medfinansieras också av GU och för den som koordinerar en stor ansökan med flera olika partner ger GU ett extra bidrag på 50 000 kronor.

JUST NU ÄR DET EU:s sjunde ramprogram som gäller. Det tar slut 2013 vilket innebär att den sista stora utlysningen sker i juli. Pengapåsen på 10 miljarder euro är större än någonsin tidigare.

– Det cirkulerar redan material om vad sommarens utlysning kommer att handla om. Informationen är inte officiell men alla känner ändå till den. Det kanske verkar underligt men det är för att forskarna ska få en rimlig chans att formulera sina ansökningar.

SJÄTTE RAMPROGRAMMET som pågick 2002–2006 hade en budget på 17,5 miljarder euro. Sjunde ramprogrammet innebär en satsning på hela 50,5 miljarder euro.

– Pengarna är visserligen fördelade på sju år istället för på fem

Emilia Rung

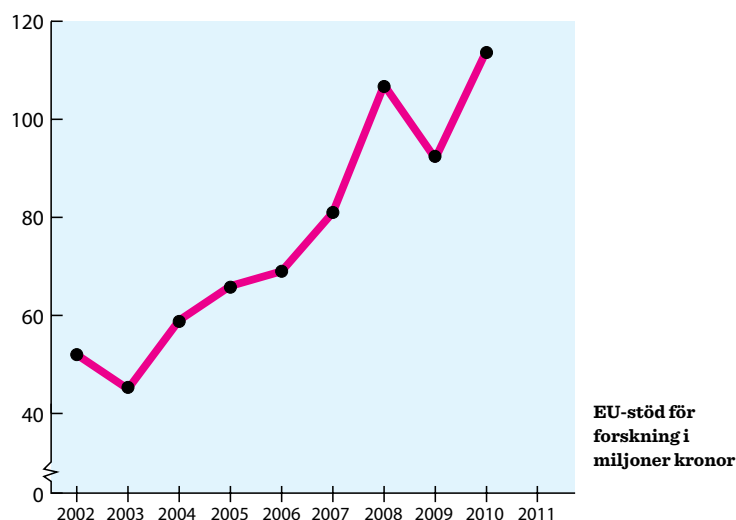
men det är ju ändå en väldig förstärkning, påpekar Emilia Rung. Nästa ramprogram, Horizon 2020, kommer antagligen att ha en budget på 80 miljarder euro. Det låter som ytterligare en ökning men egentligen hamnar summan på ungefär samma nivå som årets, eftersom budgeten för sjunde ramprogrammet ökat kontinuerligt.

Sverige ligger på plats nummer åtta när det gäller stöd från sjunde ramprogrammet. Räknan man per capita ligger vi i topp,

svårare. De flesta program är policystyrda, vilket innebär att man ska forska om något speciellt, exempelvis inom hälsa, livsmedel, säkerhet eller nanoteknik. Men det finns också flera öppna program som alla, även exempelvis konstnärer, kan söka. Det finns också möjlighet att skapa oväntade samarbeten. GoArt har exempelvis haft ett projekt om orgelpipor tillsammans med forskare inom nanoteknik.

Är det då inte väldigt svårt att söka EU-medel?

– Vissa krav tycker nog svenska forskare är krångliga, som exempelvis tidsredovisningen där man dag för dag ska rapportera hur mycket man jobbat, förklarar

bara Schweiz har fått mer pengar per invånare.

– Göteborgs universitet har genom åren ökat sina anslag från EU, berättar Emilia Rung. Men eftersom sjunde ramprogrammet bäst passar forskning inom medicin och teknik hamnar GU på en medelnivå för ett brett lärosäte. KI, KTH och Chalmers får mer pengar.

Men det stämmer inte att det inte lönar sig för forskare inom andra områden att söka EU-pengar.

– Naturvetare och medicinare ingår ju ofta redan i olika internationella samarbeten så för dem är det ganska naturligt att söka EU-medel. De som saknar uppbyggda nätverk har det förstärkt

Emilia Rung. Men är det något man undrar, är det bara att kontakta oss forskningsrådgivare. Vi är alla disputerade och väl insatta i både forskning och administration.

EVA LUNDRÉN

FORSKNINGS- OCH INNOVATIONSSERVICE

består bland annat av 11 forskningsrådgivare och två ekonomer. Mer information finns här: www.externarelationer.adm.gu.se/forskninginnovation.

GU får högsta poäng

► **Göteborgs universitet** är en av tjugo myndigheter som får full poäng i Naturvårdsverkets senaste kartläggning av svenska myndigheters miljöledningsarbete. Rankingen visar också att totalt 22 svenska myndigheter, eller elva procent, är miljöcertifierade, däribland Göteborgs universitet.

Men GU ligger inte i topp när det gäller myndigheters totala utsläpp av koldioxid från flyg över 50 mil utan hamnar på en femte plats. Karolinska Institutet har tre gånger så höga utsläpp som GU.

Gratis cykelservice

► **Sportson Patrol**, cykelverkstad på språng, kommer till Göteborgs universitet för gratis enklare cykelservice. Erbjudandet gäller anställda och studenter som kan passa på att pumpa däck, smörja kedjan, justera växlar och få cykeln värfin!

Plats: Handelshögskolan, huvudentrén

Tid: tisdag 22 maj, kl. 10.00–14.00

För mer information kontakta Amanda Forsman, amanda.forsman@gu.se

Skrivarstuga vid Jonsareds herrgård

► **Från i höst** kan forskare, doktorander och författare finna arbetsro genom att bo och arbeta i Villa Martinson, ett stenkast från Jonsareds herrgård. Bakom projektet står Jonsaredsstiftelsen. Modellen är hämtad från välkända Grez-sur-Loing söder om Paris. Inom Göteborgs universitet har Sahlgrenska akademien, Humanistiska fakulteten och enheten för pedagogik och interaktivt lärande, PIL, engagerat sig. Flera akademier och stiftelser har anslagit medel för stipendier, däribland Kungliga Vetenskaps- och vitterhetssamhället i Göteborg.

Samverkanspriset 2012

► **Nu är det dags** att nominera personer och projekt till 2012 års Samverkanspris. Alla kan nominera, nomineringen ska vara inlämnad senast den 10 maj.

Inbjudan till Samverkanspriset:

www4.gu.se/eoc/2012/samverkanspriset2012.pdf

Läs mer: www.gu.se/samverkan/samverkanspriset.

Topprankad vårdutbildning

► **Sahlgrenska akademien** hamnar på pallplats, en tredjeplacering av totalt 22, när de svenska vårdutbildningarna rankas. Bara Lund och Karolinska Institutet gör bättre ifrån sig i Uranks betygsättning. Urank, en oberoende universitets- och högskole-ranking, har rangordnat efter 27 olika kriterier. Här ingår till exempel söktryck, lärartäthet, studenternas antagningsbetyg och prestationer och hur lätt de har att få jobb när de är färdigutbildade. Hög medicinsk forskningsintensitet driver upp poängen.

På totalistan, med 30 svenska högskolor och universitet, hamnar GU på åttonde plats.

6 000

så många bilder finns nu i GU:s bildbank.
Gå till www.gu.se/bild.

67 745

personer sökte till höstens utbildningar vid Göteborgs universitet. GU har flest ansökningar totalt men Stockholms universitet har fler sökande i första hand. Flest sökande har jurist-, psykolog-, läkar- och socionomprogrammet. Populära fristående kurser är grundkurserna i psykologi, företagsekonomi och juridik.

På engelska

GU Journalen har en speciell pdf-version där ett urval artiklar presenteras på engelska. Se mer på www.gu-journalen.gu.se.

Din guide i den digitala djungeln

Kan jag starta en Facebook-grupp för tidigare studenter? Måste prefekten godkänna min blogg? Vem har upphovsrätt till mina Power Points?

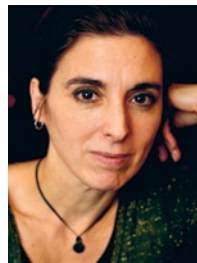
Det är några frågor som den moderna teknikens många möjligheter ger upphov till.

Tur att SIP finns.

SAMVERKANDE IT-pedagoger startade i oktober 2010 och består av tio lärare som regelbundet träffas för att utbyta erfarenheter samt diskutera möjligheter och problem med den nya digitala tekniken. Enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande (PIL) står för finansieringen.

– Allt fler GU-lärare undervisar med hjälp av IT, förklarar Maria Sunnerstam som tillsammans med Erik Jonasson är projektledare. De får en massa erfarenheter och idéer som andra skulle kunna ha nytta av. Att ta tillvara denna kunskap för att inspirera fler lärare, är en av tankarna bakom SIP.

Att ledamöterna kommer från olika fakulteter är en annan viktig poäng, menar Maria Jervelycke Belfrage, universitetsadjunkt på JMG.

Andrea Castro

– Det är oerhört givande att få diskutera med biologer och IT-folk och få lära sig hur annorlunda de kan använda samma teknik som vi utnyttjar på journalistprogrammet. För oss är det naturligt med digital teknik i undervisningen men så är det förstås inte överallt.

Till mötena inbjuds också gäster. Exempelvis har en doktorand från Umeå berättat om grundskolelärares användning av digital teknik och en lärare från Skottland har beskrivit nätundervisning på den skotska landsbygden.

MEN JUST NU är det främst frågor om upphovsrätt som engagerar.

– Vem äger rätten till de bilder och texter som flyter runt på nätet utom vår kontroll? Också ”molnet” debatteras livligt för tillfället. Samtidigt pågår förstås hela tiden en diskussion om hur vi kan bli bättre pedagoger

genom att ständigt söka nya undervisningsmetoder, förklarar Torbjörn Magnusson, universitetsadjunkt vid HDK.

Andrea Castro, universitetslektor i spanska, har använt digitala medier i undervisningen i cirka fem år. Nyligen startade hon en blogg om relationen mellan litteratur och kultur inom den spanskalande världen.

- BLOGGEN HAR FÅTT besök från Latinamerika, Ryssland, till och med Sydkorea! Men i första hand är den förstås till för mina studenter. Det är lättare att lägga upp spännande material på en blogg än att mejla till alla och också studenterna kan på ett enkelt sätt bidra. Tyvärr måste man ha gott om tid för att både lära sig den nya tekniken och ett annorlunda sätt att tänka. Det går inte att bara överföra det vi gör i klassrummet till nätet utan de digitala teknikerna ger ett mervärde, med lika mycket fokus på processen som på resultatet. Tyvärr är tid något som vi universitetslärare inte har.

Därför är det något av en lyx att få ägna 10 procent av sin arbetstid åt SIP,

menar Maria Jervelycke Belfrage.

– Tillsammans med Torbjörn Fraenckel, som också är med i nätverket, har jag gjort en enkät som undersöker intresset för digital teknik på vår institution. Responsen var överraskande stor, både från lärare och administrativ personal. Så efter sommaren ska vi arrangera en workshop med både teori och praktik där vi förhoppningsvis kan få fler kollegor att utveckla sina kunskaper.

Sedan förra året har SIP också ansvar för arrangemanget GU online.

– Än så länge vet vi inte om vi får finnas kvar nästa år, berättar Andrea Castro. Men jag hoppas förstås det. Vi skulle exempelvis kunna fungera som central referensgrupp när det gäller digital teknik för lärare och då snarare fokusera på pedagogiken än på tekniken i sig. Det vore synd att inte ta tillvara den kunskap vi utvecklat under ett och ett halvt år.

EVA LUNDGREN

Mer information om SIP finns här: www.pil.gu.se/projekt/riktade/sip

Hur är det att arbeta vid GU?

På det hela taget ganska bra. Den fjärde arbetsmiljöundersökningen visar samma positiva resultat som de föregående.

Men det finns stora variationer inom universitetet och närmare hälften av männen brydde sig inte om att svara på enkäten.

VART TREDJE ÅR sedan 2002 tar Göteborgs universitet tempen på arbetsmiljön i en unik enkätundersökning som skickas ut till samtliga medarbetare. Denna gång var dock antalet svarande lägre än tidigare: av nästan 6 000 anställda svarade 3 769 personer eller 67,7 procent, vilket

är en försämring på nästan 5 procent sedan förra gången.

– De som inte svarade angav som skäl att de började fylla i enkäten men sedan inte orkade fullfölja den samt att frågorna inte riktigt passade. Många har avstått från att svara eftersom de har en sorts arbete som gör att de inte riktigt uppfattar sig som anställda vid GU.

Det berättar Marianne Leffler som tillsammans med Joseph Schaller och Lennart Weibull gjorde en första presentation av materialet i huvudbyggnaden, Vasaparken, i slutet av mars.

– Den som väntar sig stora och drastiska resultat kommer att bli besviken. Vi har inte hunnit analysera allt mate-

rial än men kan ändå konstatera att förändringarna över tid inte är särskilt stora, påpekar Joseph Schaller.

SOM I TIDIGARE undersökningar är kvinnor bättre än män på att svara. 67 procent av kvinnorna har svarat jämfört med 56 procent av männen. Även äldre medarbetare, administratörer och bibliotekarier svarar i större utsträckning. Utbildningsvetenskapliga fakulteten, UB och Gemensamma förvaltningen ligger i topp medan Handelshögskolan och IT-fakulteten är sämst på att fylla i enkäten.

Ett överraskande resultat är att färre lärare svarade den här gången.

– Vi håller nu på att gå igenom materialet mer noggrant. För även om vi generellt inte kan se så stora förändringar kan det ändå finnas intressanta skillnader på institutions- och avdelningsnivå.

FAKTA

Arbetsmiljöundersökningen vid Göteborgs universitet är en unik undersökning som riktar sig till samtliga anställda. Första undersökningen genomfördes 2002. Årets barometer var den fjärde i ordningen.

Så kan din arbetsplats bli bättre!

Sitter du rätt? Har du bra belysning? Hur långt avstånd ska det vara till bildskärmen? Får du ont i nacken när du sitter för länge? Nu finns det hjälp att få på nätet. GU har tillsammans med Previas ergonomer, Anne-Catherine James och Carin Olsson, tagit fram en digital lathund som finns på GU:s webbplats.

Kontakta företagshälsovården om du har ytterligare frågor eller behöver hjälp med att utforma arbetsplatsen på plats.

Läs mer på: www.it.gu.se/foranvandare/datorarbetsplats/ergonomi/

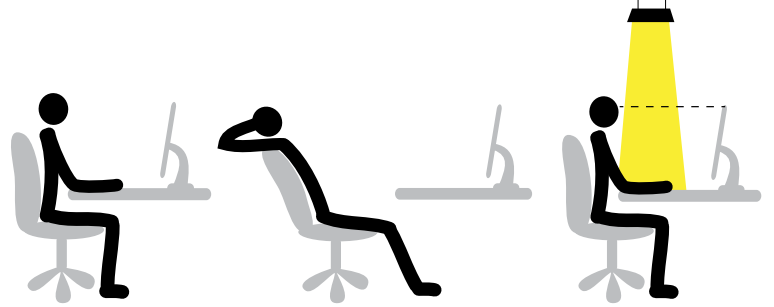

ILLUSTRATION: KICKI EDGREN NYBORG

KRÖNIKA

SNACKA MINDRE – Gör något!

PÅ FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN har vi på bara några år dramatiskt förbättrat vår arbetsmiljö. Arbetsmiljön var erkänt dålig med bland annat maktkamp och fraktionsbildningar, ifrågasatta ersättningar, mobbning, ekonomiska oegentligheter, dålig fysisk arbetsmiljö och ett havererat arbetsmiljöarbete. Numera är vår arbetsmiljö riktigt bra.

Två frågor brukar tas upp när vår arbetsmiljö kommer på tal. Den ena är varför vi engagerat oss i arbetsmiljöfrågor? Och den andra hur vi lyckats? Den första frågan kommer från dem som inte vill göra något. De som inte ser det mänskliga priset av att medarbetare mår dåligt och som i arbetsmiljöarbetet ser ändlösa krav och kostnader utan säker nytta. Svaret är att det inte är dyrt att förbättra arbetsmiljön för den typ av arbete vi bedriver. Och att det är väl belagt att dålig arbetsmiljö kostar. Svaret på hur vi gjort blir lite längre.

1. Gör något

Det pratas sällan om arbetsmiljö vid vårt universitet. Och när det pratas så handlar det mest om mätning. Inget ont om barometern. Den riktar för ett ögonblick ljuset mot arbetsmiljön och ger en ungefärlig bild av var läget är sämre och var det är bättre.

Insatser för att förbättra arbetsmiljön ser vi också sällan. Universitetet sjsätter den ena reformen efter den andra. Vi investerar i de administrativa stödsystemen, satsar och omfördelar resurser, organiserar om stödprocesserna, förändrar arbetsordningen, jämför, kontrollerar och belönar kvaliteten och bygger om lokaler. Men inte någon enda av dessa satsningar

görs för att förbättra arbetsmiljön.

Mitt i all denna turbulens skrivs också en ny vision. Förvisso med stöd av en ambitiös och inkluderande process. Men inte heller här står arbetsmiljön i fokus. Och kanske ska man inte hänga upp sig på det. Brister i arbetsmiljön beror inte på visionsbrist.

En dålig arbetsmiljö kan man ha som samtalsämne och förklaring eller som tillhygge mot varandra. Vi valde att göra något åt den istället.

2. Organisera arbetet

Chefen har ansvaret. Men för att arbetsmiljön ska förbättras måste alla med. Vill inte medarbetarna ha en bättre arbetsmiljö så blir det inget. Och vill inte chefen så är det dags för ett chefsbyte.

Vi bildade en arbetsmiljögrupp med arbetsmiljöombud, likabehandlingsombud, prefekt, administrativ chef, intendent och studeranderepresentanter. Gruppen tar upp alla arbetsmiljöproblem inklusive resursfrågor, förändringar och beslut som skulle kunna ha arbetsmiljökonsekvenser. Vi träffas varje månad för att förbättra arbetsmiljön. Och varje månad tar vi upp hur vi tänkt och vad vi gjort med all personal.

3. Leta envist efter brister

Utgångspunkten för arbetsmiljögruppens arbete är att fånga upp fysiska och psykosociala arbetsmiljöbrister. Utan brister stannar arbetet. Därför söker alla i arbetsmiljögruppen aktivt efter sådana. För att finna arbetsmiljöbrister använder vi arbetsplatsträffar, medarbetarsamtal, årliga enkäter, uppföljning av sjukdom och tillbud, tar stu-

»Om man envist gör något för att arbetsmiljön ska bli bättre så blir den bättre.«

dentronden på allvar och håller månadsmöten med kåren med mera.

4. Undanröj alla brister

Egentligen är det busenkelt. Om man envist gör något för att arbetsmiljön ska bli bättre så blir den bättre. Och det är inte svårt att komma på åtgärder. Och det är inte heller svårt att genomföra förbättringar. De knepiga åtgärderna där det behövs konsulter och en massa strategiskt tänk är de som försämrar arbetsmiljön.

Vi försöker undanröja alla arbetsmiljöbrister. Vi köper bord, stolar, lampor, tangentbord och grejer som medarbetare behöver. Vi arbetar för att komma åt varje brist i den fysiska och psykosociala arbetsmiljön. Det har över åren blivit en mycket lång lista på åtgärder i stort och smått.

De brister vi inte själva rår på har varit vårt stora problem. Den systematik som finns i arbetsmiljöarbetet ovan institutionsnivån har nästan inte alls med förbättringsarbete att göra. Trist och värt en egen krönika.

Men ... Richard Wolff gav ett råd till den svensktalande avgångsklassen 99: Använd solkräm! Fick jag bara ge er alla ett råd skulle det bli: Gör något!

BJÖRN ROMBACH
PREFEKT PÅ FÖRVALTNINGSHÖGSKOLAN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Fredsforskare blir prorektor

Diskuterande, lyssnande och drivande. Det är några egenskaper som hon säger sig ha. Dessutom med ett genuint intresse för globala frågor.

Med sina 48 år är Helena Lindholm Schulz den yngsta prorektorn någonsin vid GU.

VI BESTÄMMER att ses på hennes gamla arbetsrum på institutionen för globala studier. Det är rörigt, fullt med pershöggar och böcker överallt.

– Jag är knappt här nu för tiden. Jag ska städa ur rummet men frågan är vad jag ska göra med alla böckerna.

Det har nu gått några veckor sedan hörandeförsamlingen med bred majoritet ställde sig bakom Helenas kandidatur. Att hon är den yngsta hittills på posten, tycker hon inte är konstigt.

– Jag började tidigt, helt enkelt. Jag var ung när jag blev prefekt och nu när jag går vidare är jag kanske förhållandevis ung. Fast det känns inte så.

Tiden var mogen, berättar hon lugnt. Efter att ha styrt Samhällsvetenskapliga fakulteten i sex år, suttit i fakultetsnämnden i tolv år och basat över en institution i flera år, vill hon gå vidare och få nya utmaningar.

– Jag var ensam om att både sitta i fakultets- och institutionsstyrelsen, eftersom det ansågs att jag har stor integritet. I efterhand kan jag tycka att det inte var så lämpligt.

HELENA LINDHOLM SCHULZ började studera vid Göteborgs universitet i mitten av 1980-talet. Att det skulle bli internationella relationer var ganska givet.

– Jag har alltid varit intresserad av internationella frågor och av världen, ända sedan jag var liten. Jag lärde mig oerhört mycket av mina studier i internationella relationer och känslan var att jag på ett sätt var med i världens centrum.

Vad det intresset från början kommer från, kan Helena inte riktigt svara på. Kanske var det mammans humanistiska grundinställning till livet och att det i hemmet fanns ett stort intresse för politik och världen. Som ung minns hon att tv-bilderna av folkmordet i Kambodja gjorde ett starkt intryck.

När hon var student gick hon med i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen. Åkte till Jerusalem på en fredresa, deltog i demonstrationer och reste med palestinska organisationer ut på Västbanken och flyktingläger.

– Jag hade aldrig satt min fot där tidigare, men det var mäktigt och drabbande. Man kände sig så nära intensiteten i konflikten. Då bestämde jag mig för att

doktorera om Israel-Palestina-konflikten.

Att Helena klart och tydligt har tagit ställning för bildandet av en palestinsk stat ser hon inte som ett problem.

– Den enda lösningen på konflikten är bildandet av en palestinsk stat på ett eller annat sätt. Jag är emot det förtryck som råder genom ockupationen, men samtidigt är det en konflikt om land, där båda har rätt till landet. Men man måste inse att det är en asymmetrisk konflikt, med en stark och en svag part.

Helena Lindholm Schulz konstaterar att hon inte är särskilt hoppfull om en snar lösning.

– Det är ett mycket svårt läge. En hårdför israelisk regering och en amerikansk politik som inte heller lyckats låsa upp positionerna. Det krävs starka internationella påtryckningar men världens intresse för konflikten är idag inte riktigt lika stort som för några år sedan.

Under de senaste åren har Helena Lindholm Schulz blivit uppmanad att söka som prorektor eller rektor på andra högskolor och universitet. Nyligen var hon tvungen av familjescäl att tacka nej till jobbet som rektor vid Högskolan Väst.

Så vad var det som lockade dig att gå vidare?

– Jag tycker det är roligt att försöka bidra till goda förutsättningar för att vi ska ha utbildningar och forskning av bästa kvalitet. Det är roligt att påverka och ha inflytande.

Du menar att ha makt?

– Ja, att ha inflytande är ju att ha makt, men inte makt för sin egen skull.

Varför tackade du ja trots att du var kritisk till omorganisationen?

– Det jag var väldigt kritisk mot var det första förslaget om en sammanslagning av de tre fakulteterna. Det var ruskigt illa genomtänkt. Jag har också varit kritisk mot andra delar av processen, men på det stora hela tror jag att mycket kan bli bra. Jag tycker att det är bra att GU blir mer enhetligt och att makt över vissa frågor flyttas ut till institutionerna, där verksamheten bedrivs.

– Det är viktigt att det finns olika åsikter i ett ledningsteam, inte minst på GU som är en väldigt heterogen organisation. I ledningen måste det finnas ett korsdrag

av idéer och åsikter men när det väl gäller måste prorektor naturligtvis ta ansvar för de beslut som fattas.

På frågan om vilka kompletterande egenskaper hon har jämfört med rektor kommer svaret snabbt.

– Jag kommer från hum-sam-området, har en god förankring där. Tror vi kan komplettera varandras personlighetstyper. Jag vill nog att processer ska få ta lite längre tid. Det är alltid svårt med tidsaspekten men jag tycker att det har gått väl fort i omorganisationen. Men det får samtidigt inte bli för utdraget.

Klart är att Helena Lindholm Schulz kommer att ansvara för internationaliseringsfrågorna, som hon tar över efter vicerektor Claes Alvstam.

Vad vill du verka för?

– På både kort och lång sikt är internationalisering helt avgörande för vår framgång. Det behovet kommer fram i flera utredningar men också i Vision 2020. Jag talar hellre om globalisering än internationalisering eftersom det handlar om större processer och en större rörlighet än enbart bilaterala utbyten. Det handlar om en massa olika åtgärder, stora och små saker.

Vilka då?

– Enligt RED 10 är vi dåliga på internationella rekryteringar, det måste vi bli bättre på. Vi måste samtidigt utveckla en bra stödstruktur som gör att vi kan hjälpa forskare och lärare att komma hit, bland annat hitta bostad, se om det går att ordna jobb åt medföljande och kanske erbjuda höga löner. Vi kan också bli bättre

HELENA OM:

STUDIEAVGIFTER FÖR INTERNATIONELLA STUDENTER: Ett stort misstag.

AKADEMISK FRIHET: Absolut avgörande.

AUTONOMIUTREDNINGEN: Innebär den egentligen ökad frihet? Tror att styrningen har ökat.

RANKINGAR: Här för att stanna, men kräver kritiskt ifrågasättande.

KOMMERSIALISERING AV SEKTORN: Pratar hellre om nyttiggörande, som är bredare.

BISYSSLOR: Viktig möjlighet till individuell samverkan, men försiktighet ska iakttas.

FORSKNINGSTID FÖR ALLA LÄRARE: Idealet – alla lektorer forskar åtminstone på någon del, men svåruppnåeligt.

Nya prorektor Helena Lindholm Schulz, professor i freds- och utvecklingsforskning, tillträder den 1 juli.

på att stötta våra forskare att publicera i internationella tidskrifter och så finns det mycket kvar att göra för att stimulera studentutbytet. Men det handlar också om innehåll och substans; att vi utbildar våra studenter för att bli del av en verklighet och tillvaro som är globaliserad.

Vilken är den största utmaningen som GU står inför?

– Det är globaliseringen, i dess olika dimensioner. De senaste åren har GU inte hävdats så väl i konkurrensen när det gäller stora forskningsansökningar. Vi måste stärka forskningen och bli bättre på att framhålla den forskning vi har. Jämfört med Lunds universitet har vi betydligt mindre forskningsanslag. Vi behöver också få bättre självförtroende och verkligen se och lyfta fram alla de saker vi gör fantastiskt bra.

– Andra utmaningar är att vi måste fundera på vad som är kärnan i vårt uppdrag: Hur ska vi förhålla oss till fristående kurser och program, hur ska vi främja det livslånga lärandet, hur kan vi skapa fler fakultetsövergripande utbildningar eller har vi kanske för många utbildningar?

Hur ser du på universitetets värdegrund?

– För mig handlar det om begrepp och företeelser som nyfikenhet, en strävan efter kunskap och kunskapsutveckling, kritiskt ifrågasättande, reflektion och självständighet. I den samtid vi lever i, med ett starkt ökat tryck kring sådant som rör kommersialisering, konkurrens, och mer av marknadstänkande, blir det än viktigare att betona och understryka basen för vår verksamhet, att söka finna nya vägar att uttrycka och formulera universitetens roll i samhället.

HELENA LINDHOLM SCHULZ

ÅLDER: 48.

AKTUELL SOM: Ny prorektor.

BAKGRUND: Disputerade 1996, professor i freds- och utvecklingsforskning 2006, inriktning den palestinsk-israeliska konflikten.

FAMILJ: Två barn, 16 och 12 år.

BOR: Lantligt i Torred/Kullavik.

INTRESSEN: Allt som har med mina barn att göra, samhällsfrågor, världen, att läsa, att röra på mig, matlagning, familjens häst och hund.

OANAD TALANG: Vardagslogistisk planering.

MOTTO: Det får bli den gyllene regeln: "Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem."

Hur kan universitetet visa tilltro till sina forskare – våga låta dem göra det de tror på och minska pålagorna på enskilda forskare?

– Det är självklart att vi litar på våra forskare och måste bli bättre på att fråga forskarna vad som leder till framgångsrik forskning. Om administrationen är betungade, måste vi försöka bli bättre på att stötta dem.

Vad kan du i GU:s ledning göra för att öka kvinnors chanser att göra karriär på lika villkor som männen?

– Jag har inga omedelbara recept. Vi har brottats med dessa frågor i alla år. Men det är dags för krafttag för att öka jämställdheten och det finns olika vägar att gå, men en möjlighet är naturligtvis att se över i vilken utsträckning som kvinnor efter disputation forskar, hur mycket de undervisar och har administration inom sin tjänst. Ett mål borde vara en jämn könsfördelning på studierektorsposten. Men samtidigt ser det olika ut på GU och det kommer att behövas åtgärder av olika slag. Det här kommer att vara en prioriterad fråga för mig.

Helena Lindholm Schulz räknar inte med att få någon smekmånad.

– Det kommer att bli en tuff höst, nu när den nya organisationen ska formas och komma på plats. Det kommer säkert att bli viss turbulens. Men det ska bli fantastiskt roligt att få jobba i den yttersta ledningen för GU. Oerhört utmanande. Samtidigt känner jag mig ödmjuk inför uppgiften och jag är mycket glad över det förtroende jag har fått av hörandeförsamlingen och styrelsen. En sak har jag lovat: Jag kommer att vara väldigt lyssnande.

NY PROREKTOR

Den 27 april beslutade universitetets styrelse att utse Helena Lindholm Schulz till prorektor och ställföreträdande rektor. Den 1 juli tar hon över efter Lennart Weibull som avslutar sin prorektorsperiod.

Hennes förordnande följer rektor och gäller för 3 år.

TEXT ANNIKA HANSSON | FOTO JOHAN WINGBORG

MITT AFRIKA

En del av sitt hjärta har hon i Afrika. Det är en kontinent som Gunilla Krantz har besökt och älskat sedan hon var 14 år.

Nu vill Göteborgs första professor i folkhälsovetenskap ta reda på hur folkmordet i Rwanda påverkat befolkningen där.

Och så studerar hon våld i svenska mäns och kvinnors parrelationer. Hon har hittat svar som inte var väntade.

MEN INTE BARA Afrika utan också den svenska fjällvärlden är viktig för Gunilla Krantz.

När jag ringer henne för att boka tid för intervju står hon i ett skidspår i Bruksvallarna i Härjedalen. Det här med skidåkning visar sig vara en väsentlig del av Gunilla Krantz liv.

Vi träffas senare på hennes tjänsterum i Hälsovetarbacken bakom Annedalskyrkan i Göteborg. En passande adress för den som ägnar en stor del av sin vakna tid åt folkhälsa.

Gunilla Krantz frågar om jag vill ha kaffe och har en affisch av konstnären Henri Matisse på väggen.

2011 utsågs hon till professor. Lite pinsamt för Göteborg att man inte tidigare hade haft någon professur i ämnet folkhälsovetenskap, tycker hon.

Men nu är hon glad för att tjänsten finns och att det var hon som fick den.

I TRE ÅR ska hon tillsammans med sina två doktorander från Rwanda studera befolkningens upplevelser efter folkmordet 1994 kopplat till mental hälsa. En frågeställning är om det finns några barriärer för att söka vård.

Med hjälp av pengar från biståndsganget Sida har forskarteamet gjort en stor datainsamling.

Psykologer har knackat dörr i Rwanda och intervjuat människor i 914 hushåll.

– Alla människor i Rwanda är traumatiserade av detta folkmord på ett eller annat sätt. En miljon dödades under tre månader. Det var en massaker mellan olika folkgrupper, helt gräsligt, säger Gunilla Krantz.

Själv befann hon sig faktiskt i grannlandet Uganda just den sommaren när folkmordet skedde.

– Jag har starka minnen och upplevelser

av vad som hände på andra sidan gränsen. Det syntes in i södra Uganda. Det var en fruktansvärd period.

Gunilla Krantz berättar att det kom lik flytande i Kagerafloden som rinner från Rwanda och genom Uganda.

– Floden mynnar ut i Victoriasjön precis där vi bodde. Jag slapp se liken men kom att fungera som kurator och lyssnare till två ugandiska räddningsarbetare. De fick ta hand om detta och tillsammans med byborna i fiskelägena gräva massgravar.

Byborna förlorade också sina inkomster då fisken i floden inte kunde ätas eller säljas.

– De två Röda Kors-personerna bodde i ett hus bredvid oss och vi samtalande varje kväll för att de skulle få tala ut om sina upplevelser.

RWANDA ÄR ETT tätbefolkat land. Där bor cirka 10 miljoner människor på en yta ungefär lika stor som Småland.

– Nu är landet lugnt och fint och man har en president som folk litar på. Det finns inget synligt våld. Men det är oerhört vanligt med post-traumatiskt stressyndrom. Människor lider av sviter efter folkmordet både fysiskt och psykiskt.

Under ledning av en av Gunilla Krantz doktorander har psykologerna ställt ett antal frågor i de hushåll de har besökt. Frågor som: Har du varit bortförd från hemmet mot din vilja? Har du sett nära anhöriga dö framför dina ögon? Vad har du själv råkat ut för?

– Våld mot kvinnor brukar ske bakom hemmets slutna dörrar. Och att kvinnor utsätts för våld i Rwanda det vet vi från andra studier. Men i vilken utsträckning männen där är utsatta för våld – det har vi ingen aning om.

Därför undersöker forskarna både kvinnors och mäns utsatthet. Intervjuarna har

ställt frågor till personer av bägge könen i åldersgruppen 21–35 år.

DET HAR INTE varit svårt att få människor att berätta. Bortfallet i studien är närmast försumbart. Endast två personer har sagt nej till att medverka.

– I Sverige har vi väldigt låga svarsfrekvenser. Och vi kan inte åka runt i Kiruna och knacka dörr för där är det ingen hemma, säger hon.

I Rwanda däremot, där det saknas både telefoner och personnummer, hittar man människorna i hemmet.

– Sista ledet i vår studie är att se hur tillgången till vård ser ut. Landet har oerhört små resurser för att hantera psykisk ohälsa. Det finns bara någon enstaka psykiater i hela landet. Man har dock en hel del kliniska psykologer och mentalsjuksköterskor som gör stora insatser.

Nu är alla data insamlade och de två doktoranderna ska börja analysera materialet.

– Det här projektet ligger mig oerhört varmt om hjärtat, säger Gunilla Krantz.

Hennes relation till Afrika startade för länge sedan. Redan som 14-åring besökte hon för första gången den afrikanska kontinenten. Pappan arbetade i Afrika som ekonom för Världsbanken och olika FN-organ.

– Under nästan hela sitt yrkesliv arbetade han i Afrika. Han tog tidigt med mig och min syster ut till den här världen.

GUNILLA KRANTZ växte upp i Saltsjöbaden utanför Stockholm. Men för mamma var det inte aktuellt att åka till Afrika.

– Mamma sade att ni kan gärna åka dit men ni ska gå i skola i Sverige. Hon ville inte sitta där som hustrun vid poolen. Så vi har rest med pappa och bött med mamma. De flesta lov var vi i Afrika.

Pappan, som avled för några år sedan, var den första generationen biståndsarbetare. Under fyra år bodde han i just Rwanda. Men då var Gunilla Krantz vuxen och fick inte möjlighet att hälsa på honom.

Hon tycker det är roligt att ha följt i faderns fotspår. Och hon vet att han uppskattade hennes val.

– Ja, det var trevligt för oss att ha den gemenskapen. Nu när jag är i Rwanda går

jag där och undrar var han bodde. Jag vet ungefär men inte i vilket hus.

Afrika gjorde så stort intryck på den unga Gunilla Krantz att hon bestämde sig för att återvända som vuxen.

– Jag fick fyra barn så jag fick ju hålla mig lugn i några år tills barnen var lite större.

HON HAR ALDRIG flyttat helt till Afrika men jobbat i många av länderna i perioder med projekt som handlat om undervisning eller forskning.

Gunilla Krantz startade sin karriär som allmänläkare i Lilla Edet. Där fann hon att många kvinnor sökte läkarvård med diffusa symtom.

– De led av trötthet, ont i lederna, sömnsvårigheter, depression. Det var svårt att ställa diagnos.

Gunilla Krantz funderade över om det kunde vara arbetslivets förändrade villkor och stress som låg bakom kvinnornas problem.

»Lika många män som kvinnor rapporterar att de utsatts för fysiskt våld.« ”

I början av 1990-talet började hon studera vid Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap i Göteborg. Det dröjde inte länge förrän hon fann sig själv undervisa där.

– Jag utvecklade mig själv i den andra sidan av hälsan. Jag hade min läkarexamen och kunde allt om kroppen. Men de sociala faktorerna var mycket mer intressanta för mig.

År 2000 disputerade hon i Lund på kvinnors sjukdomssymtom.

Så 2002 blev det flytt till Stockholm och Chess (Centre for Health Equity Studies) som drivs av Stockholms universitet och Karolinska Institutet. Där stannade hon till 2006. Då var hon trött på att pendla till det stora huset i Ljungskile där flera barn fortfarande bodde hemma. En tjänst vid Göteborgs universitet passade henne bra och så var hon tillbaka på Västkusten.

Gunilla Krantz forskning har alltmer kommit att handla om våld i nära relationer. Ett sådant projekt undersöker svenska mäns och kvinnors utsatthet för våld.

– En sådan här studie har aldrig tidigare gjorts i Sverige, säger Gunilla Krantz.

HON MENAR ATT föreställningen om att kvinnor nästan aldrig använder våld inte stämmer.

– I Sverige har våldsdebatten fokuserat på det grövsta våldet och det utövas av män. De försöker kontrollera sin partner eller före detta partner.

Men när Gunilla Krantz har undersökt detta har hon funnit uppseendeväckande uppgifter.

– Lika många män som kvinnor rapporterar att de utsatts för fysiskt våld, säger hon.

Jag undrar om jag hört fel men Gunilla Krantz upprepar svaret en gång till.

Mellan 8 och 9 procent av de tillfrågade i hennes studie uppger att de under det senaste året utsatts för fysiskt våld i en nära relation och det gäller både män och kvinnor.

NÄR DET HANDLAR OM psykiskt våld så svarar mellan 27 och 28 procent att de utsatts för detta av sin partner eller före detta partner. Här är det något fler män än kvinnor som anser sig utsatta.

– Vi har också sett att av de män som utsatts för våld så uppger 63 procent att de också använder våld. Men när vi frågar kvinnorna samma sak så är det 39 procent av de utsatta som säger att de själva använder våld. Det är oerhört intressant.

Materialet är ännu inte publicerat men ligger i ”pipeline” som Gunilla Krantz säger.

Frågan är då varför sådana här fakta inte har kommit fram tidigare?

Det kan enligt Gunilla Krantz bero på att våldsforskningen i Sverige inriktat sig på att undersöka offren för våld.

– Om man bara studerar dem som gjort anmälan till polisen så har man ingen aning om hur vanligt detta är. Vi har i stället gjort populationsstudier där man undersöker ett utsnitt av befolkningen.

Gunilla Krantz påpekar att den tidigare

befolkningsstudien i ämnet, Slagen Dam, som kom för elva år sedan, enbart studerade kvinnors utsatthet.

Nu vill hon gå vidare och undersöka vad som ligger bakom siffrorna. Är män och kvinnor verkligen lika utsatta? Hur ser våldet ut? Vilka skador får man? I vilka situationer uppstår våldet?

– För att kunna förebygga det här så måste vi veta hur mönstren ser ut, säger hon.

EN AV HENNES doktorander ska djupintervjua våldsutsatta män om hur de upplever att utsättas för våld från en partner. Männerna kommer att få frågor kring om de vågat berätta om våldet och om de sökt vård.

Gunilla Krantz utstrålar energi och arbetslust.

– Jag jobbar jämt, det tycker min gubbe är lite tråkigt. Men jag gillar att ha många järn i elden och att se saker bli gjorda. Och jag tycker om kopplingen mellan forskning och utbildning. Det är roligt att ha de här unga duktiga studenterna som reflekterar och tycker saker.

Men ibland är hon trots allt ledig och då gillar hon att motionera, se på film, teater och opera och läsa böcker.

De tre barnbarnen hör också till glädjeämnen i livet.

– Tre små pojkar har fötts på ett och ett halvt år. Det är ruggigt spännande. Jätteroligt!

Och så var det ju det här med skidåkning. Veckan efter vårt möte ska hon bege sig till sitt hus i Härjedalsfjällen.

– Jag ska jobba och åka lite lunchskidor. Det är alldeles tyst där, ingen stör mig och det är så vackert. Det blir kreativt, man tänker så bra när man är ute på skidorna.

I juni återvänder hon till Kigali i Rwanda och School of Public Health.

GUNILLA KRANTZ

AKTUELL: Utsågs 2011 till Göteborgs första professor i folkhälsovetenskap. Installeras som professor nu i maj.

ÅLDER: 62 år. "Jag tänker inte gå i pension på ett bra tag. Men jag skulle kunna tänka mig att starta en ny verksamhet längre fram. Hotell och restaurang kanske ... nej, det går inte. Men det skulle vara roligt med ett fint ställe ... jag kanske ska öppna ett bageri".

FÖDD: Saltsjöbaden.

BOR: Ljungskile.

FAMILJ: Partner och fyra barn.

YRKE: Läkare och professor i folkhälsovetenskap.

BAKGRUND: Läkare med specialistkompetens i allmän- och socialmedicin. Disputerade i Lund 2000. Arbetat bland annat på Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap i Göteborg och Chess (Centre for Health Equity Studies) i Stockholm. Konsultuppdrag för WHO och Sida.

INTRESSEN: Skidåkning, film, teater, opera, litteratur.

STYRKA: "Ser möjligheter mer än svårigheter och griper gärna tag i de där möjligheterna när jag ser dem."

SVAGHET: "Vill göra allt *nu*. Men *nu* tar ju aldrig slut. Och att lösa alla problem *just nu* kan bli på bekostnad av kvaliteten. Försöker lära mig att skjuta upp saker till morgondagen."

RÄDD FÖR: "Massor. Att det ska hända något oönskat i familjen."

FAVORITRÄTT: Torskrygg med pepparrot, skirat smör och pressad potatis.

SENAST LÄSTA BOK: *Morgon i Jenin* av Susan Abulhawa. "Bra bok, jättefint skriven."

SENASTE FILM: *Apfickorna*.

FAVORITMUSIK: "Opera. Verdi. Alla Verdis operor är fantastiska saker."

PREMIÄR FÖR SCIENCE SLAM

Vetenskapsfestivalen bjöd bland annat på Science Slam, ett helt nytt koncept, där forskare tävlar mot varandra i konsten att hålla korta föreläsningar.

DEN VANLIGASTE sjukdomen hos hundar idag är allergi! Det berättade Agnes Wold, professor i klinisk bakteriologi, och en av de tävlande i Vetenskapsfestivalens Science Slam på Universeum.

– Förr åt hundar rester som blivit över, idag äter de pellets. Det innebär att de inte får i sig alla de bakterier som behövs för att sätta fart på immunsystemet.

Allergi drabbar idag en tredjedel av alla svenska barn. Men när sjukdomen beskrevs första gången 1819 var den okänd.

– Barn som under sina första levnadsdagar har gula stafylokokker i tarmen drabbas inte av födoämnesallergi under sina första 18 månader. Det visar vår forskning där vi också kommer att studera just hundvalpar.

DEN GALAKTISKA livszonen, vad är det?

– Det är det relativa tomrummet mellan spiralarmarna i en galax där det verkar finnas störst chans att finna planeter med liv, förklarade astronomen Maria Sundin. Det handlar då inte om utomjordingar utan om lavar eller någon annan organism. Kanske kommer vår generation att bli den första som får svar på frågan om liv på andra planeter!

MATS ISAKSSON, professor i radiofysik, skakade om publiken genom att bekänna att han faktiskt är radioaktiv.

– Men det är alla ni andra också. Hälften av människans radioaktivitet kommer från berggrunden, 30 procent från rymden och resten från den egna kroppen. Ute på havet finns ingen strålning från berget så det kanske är där man ska vara? Eller som romarna uttryckte det: navigare necesse est, att segla är nödvändigt.

Från Chalmers medverkade Tobias Fredberg och Patric Wallin, samt Igor Zoric som vann tävlingen genom att förklara hur en avgaskatalysator fungerar.

FOTO: JOHAN WINGBORG

På Universeum, under flygödlan i taket, föreläste bland andra Agnes Wold under 10 minuter om farorna med en allt för ren miljö.

FOTO: DICK GILLBERG

Spårvagnsföreläsning i TV

CENTRUM FÖR kultur och hälsa arrangerade en rullande föreläsning under Vetenskapsfestivalens invigningshelg. Många stod på kö för att få en plats ombord på spårvagnen som skulle ta åhörarna på en resa mellan Örgryte och Länsmansgården. Göteborgarnas hälsa stod i fokus och de medverkande föreläsarna diskuterade bland annat hur stadsplanering, kulturell tillhörighet, klass, kön, religion och etnicitet påverkar våra förutsättningar och vår syn

på god hälsa. Medverkade gjorde professor Helene Brembeck, etnologi, universitetslektor Bo Claesson, tros- och livsåskådningsvetenskap, forskare Andreas Johansson Heinö, statsvetenskap, arkitekt Vanja Larberg, Göteborgs stad och Gert Gelotte, ledarskribent Göteborgs-Posten.

Med ombord fanns SVT. Se inslaget här: http://svt.se/2.34007/1.2788553/om_segregation_pa_5_ans_vagn.

VAR ARBETAR JOHANNA ANDERSSON NU? VI VET!

Vill du veta vad Johanna tycker om sin utbildning, vad hon jobbar med idag - eller att hon kommer tillbaka och berättar om sitt yrkesliv och sin karriär? I alumnätverket finns över 13 000 alumner som valt att hålla kontakt med Göteborgs universitet. Vänd dig gärna till oss på centrala alumnfunktionen eller din alumnsamordnare när du vill nå dina tidigare studenter.

alumn@gu.se www.gu.se/samverkan/alumn

Cancerforskaren som går egna vägar

Nästa stora genombrott inom cancerforskningen kommer sannolikt inte att göras av en cancerforskare, menar Martin Bergö, Göran Gustafssonpristagare.

- Jag har varit hög på känslor i flera dagar, förklarar cancerforskaren Martin Bergö. Han har just fått årets Göran Gustafssonpris i medicin, som är den största nationella naturvetenskapliga utmärkelsen i landet.

Främst intresserar han sig för en handfull enzymer och varför de överhuvudtaget finns till.

I VARJE CELL hos alla levande varelser finns ett hundratal olika så kallade CAAX-proteiner. Mutationer i ett av dessa, RAS-proteinet, ligger bakom cirka en tredjedel av alla cancerformer.

– Också progeria, för tidigt åldrande, beror på mutationer i ett liknande protein, förklarar Martin Bergö, professor i molekylär och klinisk medicin. Tidigare har de här sjukdomarna studerats var för sig men nu har vi börjat undersöka dem tillsammans. För de barn som lider av progeria drabbas nämligen av åldersrelaterade sjukdomar, exempelvis i hjärta och kärl, men inte av cancer. Varför?

FÖR ATT PROTEINERNA ska fungera måste de hamna på rätt plats i cellen. Detta sker med hjälp av fem olika enzymer. För några år sedan gjorde Martin Bergös forskargrupp en oväntad upptäckt: om man blockerar ett av dessa enzymer kan CAAX-proteinerna även leda till ledgångsreumatism.

– När ett resultat strider mot den vedertagna uppfattningen är det viktigt att noga undersöka att man inte gjort något fel. Det har vi gjort och upptäckten står sig. Den kommer att få betydelse för förståelsen av hur två grupper läkemedel, statiner och bisfosfonater, fungerar. Dessa läkemedel ges till patienter med högt blodkolesterol och benskörhet. De hör till de mest använda receptbelagda medicinerna i världen men har ibland svåra biverkningar, som vi nu kanske kan börja förstå. Men det innebär även att vi måste fundera vidare på varför evolutionen överhuvudtaget utvecklat de här enzymerna. Kanske är deras uppgift att hämma proteiner, snarare än att aktivera dem?

SEDAN ETT ÅR tillbaka befinner sig Martin Bergö på Sahlgrenska akademins cancercentrum, där forskare som ägnar sig åt ungefär samma saker samlats. Det är trångt, men bra forskning har ingenting med fina lokaler att göra, påpekar han.

– Vi hoppas rekrytera ytterligare några duktiga forskare, då blir det ännu mindre

plats, men desto fler spännande samtal.

Även om Martin Bergö gärna kallar sig cancerforskare är han noga med att påpeka att en forskare måste få följa sina resultat vart de än leder. Hans egna försök har exempelvis fått lika mycket betydelse för artrit och progeria som för cancer, åtminstone än så länge.

– Jag har ingen aning om var nästa stora genombrott inom cancerforskningen kommer att ske, men misstänker att det inte blir en cancerforskare som kommer att göra det, utan någon som sysslar med helt andra saker. Men gör man sina försök på rätt sätt spelar det ingen roll vilka resultat man får, de är alltid intressanta.

Därför är Martin Bergö kritisk till de väldiga satsningar på jättekonsortier som varit populära det senaste årtiondet exempelvis inom EU, men också de strategiska projekten i Sverige.

– Det finns inga som helst belägg för att sådana satsningar leder till de största upptäckterna! Universiteten tvingas dessutom lägga ner en massa tid och pengar på utredningar inom alla möjliga områden: organisation, hållbar utveckling, globalisering och så vidare. Allt detta kräver resurser som istället hade kunnat gå till det viktigaste, nämligen forskning och utbildning. För om vi ska bli mer konkurrenskraftiga finns det bara en enda sak att göra: satsa på riktigt duktiga individer eller forskargrupper, utan att tvinga in dem i samarbeten som kanske ser bra ut på pappret men egentligen inte fungerar. Men samarbeten som uppkommer i den pågående forskningen är förstås viktiga.

FÖR ATT BLI RIKTIGT framgångsrika måste vi också locka till oss stjärnforskare ur världseliten, menar Martin Bergö.

– En sådan forskare kostar kanske 50 miljoner kronor i startuppbidrag, och det finns nog de som skulle undra varför en utböling ska få så mycket pengar. Men en världs-

stjärna skulle lyfta oss alla! Även om han eller hon finns inom ett helt annat område än mitt eget skulle ändå min forskargrupp få glädje av satsningen. Som det är nu kan vi locka utländska forskare som redan har anknytning till Sverige. Men knappast några andra.

Martin Bergö har genom åren fått flera utmärkelser, bland dem Erik K. Fernströms pris till yngre forskare och Albert Wallins vetenskapspris. Han är också en av de få som fått medel från European Research Councils satsning på unga forskare.

– Det anslaget kommer snart att ta slut, därför kommer Göran Gustafssonpriset, med ett forskningsanslag på 4,75 miljoner kronor, lägligt.

Men trots att han är så framgångsrik uppfattar sig Martin Bergö lika mycket som humanist som biolog.

– Jag föreläser bland annat om hur man skriver bra ansökningar och jag uppmanar verkligen mina studenter att läsa mycket. För även om språket i en dikt eller roman naturligtvis är väldigt annorlunda det man använder i en ansökan är det ändå viktigt att förstå vad som gör en text intressant och läsvärd.

ATT DET INTE FINNS så mycket fritid över till annat än familjen är kanske inte så konstigt. Men två timmar varje fredagseftermiddag har Martin Bergö trots allt huset för sig själv.

– Då avnjuter jag ett gott vin medan jag lyssnar på klassisk musik, kanske något riktigt vackert av Brahms eller Schubert.

Göran Gustafssonpriset innebär också ett personligt pris som i år höjts från 100 000 till 250 000 kronor.

– Bland annat ska vi resa till San Francisco. Det var där jag gjorde min postdoktorstjänst och barnen är födda där. Vi har inte kunnat hälsa på sedan vi flyttade för sju år sedan, trots att vi ständigt pratar om det. Så nu är det på tiden att det blir av.

MARTIN BERGÖ

AKTUELL: Göran Gustafssonpristagare i medicin, vilket innebär 4,5 miljoner kronor i forskningsanslag samt 250 000 kronor i ett personligt anslag.

FAMILJ: Fru och två barn.

INTRESSEN: Familjen, litteratur och musik (främst rysk), dykning

De har lärt sig hur EU jobbar

I mitten av mars reste 51 administratörer till Bryssel för att lära sig mer om hur Europeiska kommissionen jobbar, inte minst med EU-redovisning.

NÄR PIRJO GUSTAFSSON och Kristina Orbán Meunier på Forsknings- och innovationsservice gick ut med en intresseanmälan, hade de räknat med 20, kanske 30, deltagare i bästa fall.

– Det visade sig att intresset var jättestort. Vi fick in totalt 51 ansökningar, säger Kristina Orbán Meunier.

Resan var inte gratis, varje institution fick stå för hotell, flyg och traktamente.

En av deltagarna var Ola Björklund, som är ny ekonom på statsvetenskapliga institutionen. En av hans uppgifter är att handlägga det största samhällsvetenskapliga projektet som EU-kommissionen hittills har finansierat. Totalt handlar det om drygt 70 miljoner kronor i ett projekt om korruption som samlar 21 forskargrupper i 16 europeiska länder.

– Det är ett gigantiskt projekt som ställer särskilt höga krav på redovisning, säger han.

BÅDE PIRJO GUSTAFSSON och Kristina Orbán Meunier påpekar att EU kan upplevas som stort och anonymt. Många menar också att det är krångligt med EU-redovisning. Syftet var därför att ge administratörerna en bättre förståelse för hur det går till i praktiken och för vad som händer i Bryssel.

– Det var ett bra tillfälle för alla som jobbar med EU-projekt att träffas, utbyta erfarenheter och att få lära känna varandra. Många jobbar ensamma. En del har varit i Bryssel tidigare, men långt ifrån alla.

– Det var också intressant att få information direkt från EU-kommissionen, vilket ökar förståelsen inte bara för olika projekt utan även för EU i stort, säger Pirjo Gustafsson.

RESAN INLEDDES med en guidad visning av Bryssel, därefter berättade Sebastian Marx, Göteborgs Stads kontorschef i Bryssel, om lobbyning i EU. Därefter blev det presentationer av EU:s nästa ramprogram, Horizon 2020.

– Jag kände inte till så mycket om EU tidigare, så därför var detta studiebesök väldigt givande, säger Ola Björklund. Man får en bättre förståelse för varför det tar så lång tid innan pengarna betalas ut. Det är en komplicerad process, med komplexa strukturer och regelverk, fortsätter han.

En annan lärdom var att EU:s tjänstemän välkomnar fler synpunkter och frågor.

– Alla som vi träffade var oerhört entusiastiska och intresserade. Allt flöt på perfekt och vi följde schemat som planerat, säger Pirjo Gustafsson som frågat deltagarna efteråt vad de tyckte om studiebesöket. Det samlade omdömet om studiebesöket mycket var positivt.

ALLAN ERIKSSON

Vägen till det svenska undret

TEXT MIKAEL OLOFSSON | FOTO ANNA-LENA LUNDQVIST

Med bara några veckor kvar till Eurovision Song Contest i Baku pekar samtliga förhandstips mot en svensk seger. Med fyra segrar hittills kan man säga att populärmusik är en svensk paradgren. Men grunden till Sveriges framgångar lades långt före Abbas seger med Waterloo 1974. Det menar Alf Björnberg, professor i musikvetenskap.

Det talas ofta om det svenska musikexport-undret och hur framgångsrik svensk musik är internationellt. Hur kommer det sig att Sverige blivit så framgångsrikt inom just populärmusik?

– För att bli ett framgångsrikt musikland krävs en massa kunskap och färdigheter på många plan. Det ska finnas musiker, producenter och tekniker, men också skivbolagsfolk och de rätta kontakterna internationellt. Grunden för att allt detta finns i Sverige lades redan 1959 med Stikkan Andersson. Det var 15 år före Abbas genombrott som han byggde upp ett nätverk och etablerade kontakter inom musikindustrin internationellt. När Abba slog igenom fanns infrastrukturen för att lansera dem internationellt.

Hade den här stora tillgången funnits idag om Abba inte hade fått internationella framgångar?

– Nej, det tror jag inte. Det finns någon slags logisk sammanhängande historia genom detta. Hade inte Abba slagit igenom som de gjorde och hade inte Björn och Benny skrivit de låtar som de skrev så hade vi kanske fortsatt att importera utländskt material och sätta svenska texter på det för att sedan lansera det lokalt. Det var ju inte så att det inte skrevs musik och gjordes musik i Sverige före Abba, men bara tanken på att det skulle slå internationellt var väldigt fjärran.

Är Sverige unikt på så sätt att som litet, icke engelskspråkigt land, vara så framgångsrikt inom populärmusik?

– Ja, det får man väl säga. Om man jämför andra länder av liknande storlek, nio miljoner människor, så är det rätt speciellt.

I din doktorsavhandling *En liten sång som alla andra* fokuserade du på musiken i Melodifestivalen mellan 1959 och 1983. Vad skiljer tävlingen musikaliskt nu från då?

– Väldigt mycket. Det har ju gått nästan 30 år till. Hela 80-talet var väldigt dansbandspräglat. Det var Bert Karlsson och hans artister som dominerade då. Men på 90-talet hände en hel del saker, framför allt i Eurovision Song Contest, som innan dess hade varit ganska statisk. Nya europeiska nationer kom med nya idéer och kombinationer av västerländsk mainstreampop och mer särpräglade inhemska traditioner.

Hur har det påverkat musiken i Melodifestivalen?

– Framför allt genom försöken att göra Eurovisionmusik som är förankrad i svensk tradition. På 70-talet märktes ingenting av det i Melodifestivalen men 90-talet var ju en slags nyetnisk tid och det märktes bland annat med låten *Den vilda* av One more time från 1996 som varken är speciellt svensk eller speciellt folklig men som knöt an till något etniskt.

Själva blandningen kan vi i Sverige uppfatta som typiskt svensk medan man i andra länder bedömer den som typiskt rotlös.

”

Hur märks det i Melodifestivalen idag?

– Idag är det påfallande hur mycket i Melodifestivalen som är något slags tydlig uppvisning att göra något som inte låter svenskt. Alltså en slags representativ multikulturalism i tävlingen. Jag tolkar detta delvis som en ambition från SVT att visa att Sverige är ett framgångsrikt multikulturellt samhälle. Men på ett annat plan är det en slags demonstration av svenska låtskrivare och musikmakares professionalism att de minsann kan göra latinopop, grekisk pop och balkanpop. Det finns många exempel på sådant som låter väldigt osvenskt.

Men i Sverige lyssnar vi ju annars väldigt lite på den musiken från Europa eftersom musiken från USA och Storbritannien är så totalt dominerande. Hur har det blivit så?

– Det har inte alltid varit så. Fram till andra världskrigets slut var stora delar av Västeuropa väldigt tyskorienterat medan musiken från USA ansågs vulgär och som skräp. Men sedan har det skett en omsvängning där USA och Storbritannien blivit musikindustrins kraftcentrum. Det här var av olika skäl inte särskilt kontroversiellt och i Sverige var den här övergången mer smärtfri än i många andra länder.

Hur menar du då?

– Frågan om nationell identitet var inte lika brännande i Sverige eftersom vi hade haft fred under lång tid och det är under krissituationer som frågor om nationell identitet ställs på sin spets. Både Norge och Danmark till exempel hade erfarenheter av tysk ockupation och det är fortfarande så att man kan se skillnader i hur viktig frågan om den nationella kulturella identiteten är där jämfört med hos oss.

ALF BJÖRNBERG

ÅLDER: 58

YRKE: Professor i musikvetenskap

FÖDD: I Umeå

BOR: I Göteborg

FAMILJ: Fru och tre barn

INTRESSEN: Trädgårdsskötsel, opera och tågkatastrof-filmer

Är det en nyckel till Sveriges framgångar att vi på så sätt varit mer öppna för den musik som kommit in utifrån?

– Ja, jag tror att det är en viktig del. Självklart finns det professionella låtskrivare och artister i många länder som gärna gör popmusik utan att känna sig tvungna att förhålla sig till någon nationell tradition. Men det finns förhållandevis fler duktiga i Sverige på grund av den här förhistorien. En brittisk popforskare, Simon Frith, menar till exempel att en nyckel till Abbas framgångar var just att de var så rotlösa.

Hur då rotlösa?

– Jag tolkar honom som att det inte fanns någonting i deras musik som för omvärlden lät som typiskt svenskt. Detta är inte samma sak som att det inte fanns något typiskt svenskt i deras musik. Vissa delar av Abbas musik skulle jag säga är typiskt svensk just för den typiskt svenska stilblandningen. Mycket av det som Abba gjorde låg i linje med vad svenska dansband hade gjort sedan tidigt 60-tal. Själva blandningen kan vi i Sverige uppfatta som typiskt svensk medan man i andra länder bedömer den som typiskt rotlös. Ett intressant exempel är vår senaste Eurovisionvinnare, *Take me to your heaven*. Väldigt mycket av den låten är i grunden en dansbandsbugglåt med glada saxofonriff. Det finns 40 år av svensk dansbandshistoria i den låten. Men för omvärlden var poängen att det inte alls lät typiskt svenskt.

Är det här något som är gemensamt för alla de fyra vinnarna vi fått i Eurovisionhistorien?

– Ja, tittar man i backspegeln så menar jag att det finns likheter. De är ju inte stilistiskt jättelika varandra men de går alla tillbaka till den formativa perioden för svensk populärmusik i slutet av 50- och början av 60-talet.

Passar Loreen in där också?

– Nej.

Ajdå, det bådär ju inte gott ...

– Haha. Eller också gör det det. Möjligtvis är tiden förbi då den typen av musik kan nå lika stora framgångar som den kunde nå tidigare.

Han väver algoritmer

Finns kopplingar mellan konsthantverk och datorprogram? David McCallum forskar på skapande skeenden i ämnet digital gestaltning på Högskolan för fotografi.

- **DET ÄR INTRESSANT** hur vi människor utvecklar saker som redan finns och fungerar. Med eldrivna symaskiner har vi svårare att bestämma hastigheten när vi syr, kontrollen över processerna är inte lika bra, säger David när jag förtjust kommenterar den vackert dekorerade svarta trampsymaskinen. Den är centralt placerad i studion på Stigbergsliden där vi möts. Kontoret på Högskolan för fotografi är tyvärr inte anpassat till att vara skaparateljé, så när tillfället att hyra ett rum i Ateljéföreningen Konst dök upp flyttade David in med sina attiraljer.

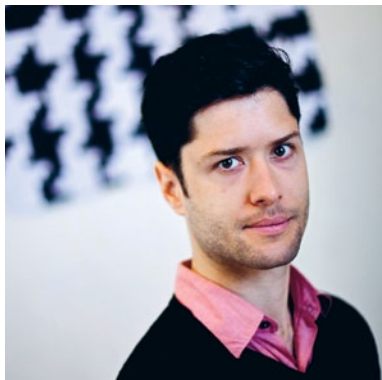
Det som intresserar David är skärningspunkter mellan hantverk, framför allt textil, och beräkningsmetoder och titeln på hans arbete är *The intersections of craft and computation*. Då han läste en master i art and technology på Chalmers 2003–2005 kom allt datorarbete att påverka kroppen negativt. Stickning, vars grunder han lärt sig av sin mamma redan som åttaåring, blev då en motpol till det statiska datorarbetet. Snart upptäckte han att han tänkte på liknande sätt när han stickade som när han arbetade med datorns mjukvaror. Han blev nyfiken och ville utforska. David visar mig två av sina alster, ett foto av Kanadas premiärminister och startbilden när man sätter igång den gamla datormodellen Commodore 64.

EFTER NÅGRA ÅR tillbaka i Kanada, med bland annat arbete som chefredaktör på musiktidningen Musicworks Magazine, dök möjligheten upp i och med ämnet digital gestaltning inom den Konstnärliga fakultetens forskarskola. Att återvända till Sverige var självklart.

– Jag hade kunnat utforska och jobba med textil i Kanada men det hade varit mycket svårare än här i Sverige. Här finns en rik vävtradition och andra former av hemsöjd, förklarar David. På väggarna i ateljén hänger bonader. Datorn, ett viktigt redskap, vävböcker och några 16-millimetersfilmer om vävning står i bokhyllan och på golvet en stor svart projektor.

Grunderna i vävning fick han av Birgitta Nordström på Högskolan för Design och Konsthantverk 2011. Vi betraktar svartvita

DAVID MCCALLUM

YRKE: Doktorand i digital gestaltning, Högskolan för fotografi.

ÅLDER: 32 år.

FAMILJ: Förlovad.

ÖVRIGA INTRESSEN: Spelar elgitarr, bakar bröd och tar sånglektioner.

SENASTE TEATERPJÄS: *Bibeln*, Göteborgs Stadsteater.

SENASTE KONSERT: Arrington de Dionysio på Koloni, Sjömanskyrkan.

SENASTE TV SHOWER: *Game of Thrones* och *Clone High*.

SENASTE FILMEN: *Downfall*.

KURIOSA: Äger fyra trampsymaskiner och har en surdeg i kylskåpet.

hundtandsrutor som tillsammans bildar en längre bonad. Med en keyboard kopplad till datorn skapar David olika mönster beroende på vilket reglage han rör.

– Det är som en familj med hundtand som bas. Jag tycker det är fascinerande och magiskt att enkla regler kan ge upphov till komplicerade strukturer. Mönstren ser jag som en algoritm eller en ekvation liknande det sätt en dator arbetar på. En siffra ändras och man får andra beteenden, förklarar han.

Mönstren sparas i datorn och kan sändas vidare till vävstolen på HDK. På min fråga om han aldrig använder färg i sina alster blir svaret att det är något som kan bli aktuellt längre fram.

– Nu är jag i en experimentell fas och väljer de mönster som jag tycker är intressanta.

DAVID BERÄTTAR ATT hans inspiration kommer var som helst ifrån. En dag förra året tittade han med en lupp på en satinväv och idén till utställningen och verket *The Powers of Satin* var född. Likheten med rep var slående i de trådar han såg genom förstoringsglasat. På plats i HDK:s bibliotek vävde han ett 2 x 3 meter stort stycke satin med ett 10 millimeter tjockt bomullsrep i en ram.

Han ville visa hur satin, som jämte kypert och tuskaft är ett grundläggande vävsätt och som beskriver hur trådar är kombinerade, ser ut uppförstorat. Ett handvävt mindre stycke silkesatins och vävnotationen för satinkoden exponerades också. Arbetet blev ett utforskande av den algoritmiska strukturen i satintextil. Över dörren hänger ett provexempel som han tar ner, det väger en hel del, jag får känna och verkligen se hur trådarna löper under och över.

– Det uppstod något intressant under arbetet, berättar han och visar mig en bild i datorn på satinväven. Jag råkade göra ett fel som skapade en extra markerad linje i väven som upprepade sig, säger han och pekar på skärmen.

– Det blev spännande, för det här var

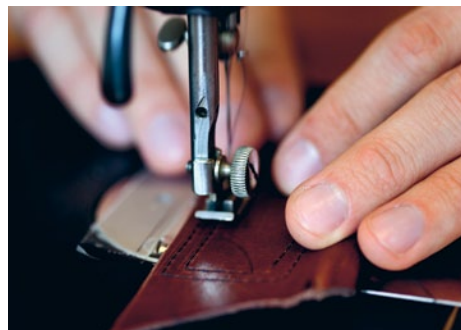
som en bugg i ett datorprogram, något litet som visar sig vara något större. Nu förstärktes de djupare sambanden mellan textil och dator.

Davids elgitarr med förstärkare står i ett hörn, musiken betyder mycket för honom.

– I Kanada studerade jag komposition, både för elektronisk och akustisk musik samt tog en kandidatexamen i fysik. Jag betraktar mig mest som musiker och närmar mig oftast andra fält genom mitt musikerperspektiv, säger David.

PÅ KVÄLLEN springer vi på varandra i pausen på Stadsteatern. Efter föreställningen ser jag honom fotografera en av teaterns karyatider i månskenet.

– Fotografering är ett av mina kommande projekt, säger han och ler sitt varma leende innan han går bortåt Poseidon. Molnen sveper dramatiskt förbi över konstmuseet. Nya skapande upptäckter väntar för David som har nyfikenheten i sitt hjärta.

ORDLISTA:

Kypert och tuskaft: grundbindningar i vävning.

Hundtand: ett mönster som bildar figurer som påminner om tänder och som består av horisontellt och vertikalt upprepade geometriska former.

FOTO: ANNA-LENA LUNDOVIST

Göteborgs universitet är oerhört tacksamt för gåvan, förklarade rektor Pam Fredman som avtäckte Tore Ahnoffs målning.

Tore Ahnoff får en egen hörsal

I början av 1970-talet skapade Tore Ahnoff det fantasifulla golvet, fullt av lekfulla teckningar, som får besökare på Medicinargatan 16 att hoppa till. Då använde han en specialtillverkad stav, som han ristade i den våta cementen med.

Nu har en hörsal fått hans namn. Som tack har konstnären skänkt en målning som rektor avtäckte vid en ceremoni i mitten av april.

– Jag hoppas att alla föreläsare i denna sal kommer att introducera konstverket för sina studenter och berätta att Tore Ahnoff är en av våra alumner, utbildad vid Valand och under tio år skolans rektor, förklarade Pam Fredman i sitt tal. Ett rums utsmyckning och design betyder oerhört mycket för den aktivitet som ska pågå där.

Tavlan *Stenigt alvar* målades 1994.

– Den föreställer alvaret på Öland, med stenmurar och ölandstok, som jag fascinerades av redan när jag kom dit på 1940-talet, berättar den nu 95-årige konstnären. Vi har ett sommarhus där som vi rustat upp.

Tore Ahnoff är bland annat representerad på Nationalmuseum, Göteborgs Konstmuseum, Malmö Konstmuseum och Gustaf VI Adolfs samling.

FOTO: ANNA-LENA LUNDOVIST

Non nocere, inte skada, är temat för det ristade golvet som Tore Ahnoff blev klar med 1971.

Min väska

Barbro Johansson

Docent i etnologi, Centrum för konsumtionsvetenskap (CFK), Handelshögskolan

Min svarta ryggsäck av märket C fann jag i garderoben. I botten har jag alltid paraply. På tåget till arbetet läser jag något jobbrelaterat och hem blir det skönlitterärt. Den här skriften hänger ihop med en metodbok som är en avslutning på forskningsprojektet Barn som medforskare av matlandskap, där barn är involverade i forskningen kring sina matvanor.

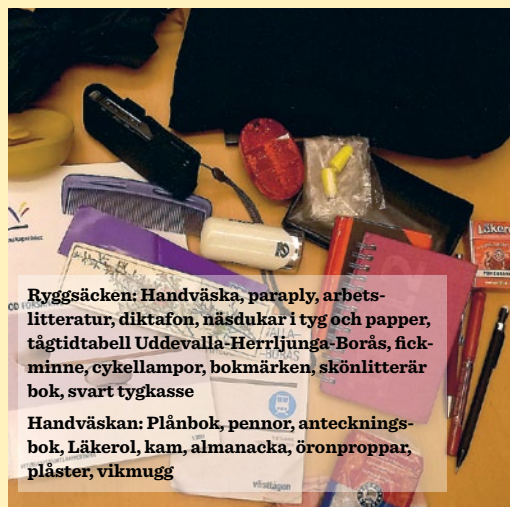
Diktafonen använder jag till intervjuer i mitt andra projekt Kultur med barn. Det pågår i Borås och handlar om hur barn och föräldrar kan engageras i kulturprojekt för barn. Tyvärr är det mycket retorik avseende satsning på barn, när det väl gäller så kan det vara svårt att få resurser.

Ett tredje projekt heter Barns livsstilar och fetmaepidemin. Där tittar vi på barnfamiljer, mat och hälsa i vardagen och de olika överväganden som ska göras. Det som präglar min forskning är att barnen hela tiden är i fokus. Det är viktigt att påminnas om generationsperspektivet, att även se på samhället ur barnens perspektiv.

En hopvikt tygkasse är med istället för plastkasse ifall jag ska handla något. Bokmärken. Fickminne för att jobba hemma, på CFK, i Borås eller om jag ska föreläsa. Min cykel ställer jag vid stationen och då måste jag plocka bort lamporna, annars försvinner de.

Jag har väska i väskan! Handväskan, av märket Puccini, är lagom stor för att gå ner i ryggsäcken. Plånbok. Pennor och anteckningsbok. Öronproppar och plåster ifall ifall. Vikmuggen har jag alltid med mig, slipper då ta en plastmugg när jag bjuds på fika.

TEXT & FOTO: HELENA SVENSSON

Ryggsäcken: Handväska, paraply, arbetslitteratur, diktafon, näsdukar i tyg och papper, tågtidtabell Uddevalla-Herrljunga-Borås, fickminne, cykellampor, bokmärken, skönlitterär bok, svart tygkasse

Handväskan: Plånbok, pennor, anteckningsbok, Läkerol, kam, almanacka, öronproppar, plåster, vilmugg

TEXT HELENA SVENSSON | FOTO ANNA-LENA LUNDQVIST

BIRGITTA har funnit sin väg

I aikidon förenar Birgitta japansk försvarsteknik och österländsk filosofi. Skärpta sinnen och fysisk smidighet är resultatet av mycket träning på mattan.

BIRGITTA NICKLASSON och barnen sitter på knä, bugar sig mot ena änden av dojon och mot varandra. Hälsningsfrasen "Onegai shimasu!" uttalas. Birgitta poängterar vikten av respekt för varandra på mattan. Alla är barfota, de flesta klädda i gi men hakama är det bara Birgitta som bär.

– Sedan två år tränar jag barn på 8–11 år. Det är väldigt roligt men kan vara jobbigt också. När hela gruppen är samlad kan vi vara mellan 16 och 20 stycken.

På väggarna hänger japanska ordspråk, träsnitt samt vapen. En grön tatamimatta täcker golvet. Utmärkande är shomen, huvudänden i dojon, med ett tempel ovanför en hylla där stentar, ljus, rökelse och en klocka är placerade. Allt laddat med betydelse. Här hänger också porträtt på grundaren och hans lärjunge. Den japanska kampsporten aikido har flera inriktningar, den som tränas här heter iwama. Ljudvolymen blir tidvis hög när barnen är igång men Birgitta har förmågan att få alla att lyssna till instruktionerna. Ett japanskt tafatt emellanåt ger utlopp för deras energi. Träningen med barnen rundas av och efter paus börjar Birgittas egen träning.

UNDER SIN DOKTORANDTID 2003 i Albany, NY, mötte Birgitta några doktorander på en fest som berättade om aikido och det lät helt fantastiskt, tyckte hon.

– Jag blev fångad av att det fanns en kvinnlig instruktör, en sensei, som drev en dojo. En stark kvinnlig förebild i en kampsport tyckte jag var häftigt, säger Birgitta. Många nya kontakter knöts genom sporten och mycket från tidigare idrotter hon utövat smälte samman i aikidon. Andning, koordination och koncentration.

– Här finns också en frihet som inte existerar på samma sätt i lagssporter, säger Birgitta. Man utvecklas självständigt och kan träna var som helst i världen. En fördel då jag reser mycket i mitt arbete som forskare och lärare på statsvetenskapliga institutionen, förklarar Birgitta. Hon leder bland annat ett forskningsprojekt som fokuserar på politiska tjänstemäns roller i policyprocesserna på regeringskanslierna i Sverige och Danmark.

DE TRÄNAR IHOP med en partner och turas om att öva teknikerna på varandra.

– Vi ställer frågor som varifrån och hur kom-

Birgitta Nicklasson tränar inte bara själv utan även barnklasser, här syns Djamin.

mer kraften, hur omdirigera den så att direkt konfrontation undviks? Och målet, förklarar Birgitta, är att bryta balansen hos sin partner. Alla kan träna tillsammans oavsett erfarenhet, ålder, kön, styrka och storlek. Det är en sport man kan utöva och utvecklas i hela livet. Aikidons principer är för mig som forskare intressanta att tänka kring och tillämpa.

Birgitta tränar två till tre dagar i veckan, cirka fem och en halv timme totalt.

– Det är lite för att vara jag. I USA tränade jag sex dagar i veckan men då var utbudet av träningspass fler än här, berättar hon.

Birgitta har också varit på uchideshiperioder. Det innebär att man bor i träningslokalen, äter och tränar flera gånger om dagen i utbyte passar man upp på sin tränare.

BIRGITTAS TRÄNING ska snart börja. Deltagarna strömmar in på klubben, tar av sina skor och försvinner in i omklädningsrummen. Birgitta har svart bälte av lägsta graden, 1:a dan. Det är viktigt att det knyts på rätt sätt.

– Knuten ska ligga över hara, som är en punkt strax under naveln, människans centrum, förklarar Birgitta. I aikidon tränar vi på att finna det och var centrumlinjen går. Detta gör vi både med och utan vapen.

Ur ett svart fodral med tecknen för aikido skrivna på tar Birgitta fram vapnen som hon köpt från Japan. Det är bokken, ett svärd av trä och staven jo, en lång rundstav. Utmärkande för iwama är att bokken är lite tyngre än i andra stilar.

– När man blir attackerad fokuserar man lätt på en arm eller ett ben som uppfattas som hotfullt, säger Birgitta men det är centrum som ska angripas.

BIRGITTA NICKLASSON

YRKE: Lärare och forskare, statsvetenskapliga institutionen.

ÅLDER: 36 år.

BOR: i Majorna.

FAMILJ: Fästman.

LÄSER NU BOKEN: *The History of Tom Jones, a Foundling* av Henry Fielding.

SENASTE SEDDA FILM: *Tomboy*, *Hagabion*.

SENASTE SEDDA TEATERPJÄS: *I sista minuten*, *Stadsteatern*.

MOTTO: Enligt hennes fästman är det "Rättvisa åt alla".

ÖVRIGT: Äter vegetariskt, fisk och skaldjur.

Viktigt är också att man är grundad, det vill säga att man hämtar energin, ki, underifrån. Man tävlar inte i aikido men det finns många läger att åka på. När det är dags för en gradering säger instruktören till och graderingen sker i form av en uppvisning.

DEN VITA TRÄNINGSDRÄKTEN gi är av slitstark bomull. Den svarta byxkjolen hakama, av polyester eller bomull, har sju veck som symboliserar samurajens sju dygder.

– I vår klubb får man den vid 3:e graden av vitt bälte. Den har fördelar som att den bromsar upp när man faller, den blir som ett segel. Man kan knyta den hur som helst bara den sitter fast. Ryggplattan hjälper till med hållningen. Hela dräkten andas enkelhet, japansk estetik. Då utövarna är barfota på mattan, är det viktigt med fothygien. Birgitta flätar sitt hår. Bara man får bort det så att det inte är i vägen är det fritt att göra som man vill med det.

Hälsningsfras och bugningar. Tystnaden och koncentrationen är påtaglig. Under träningen känner jag hur ki flödar och fyller hela träningslokalen.

– Det var som att gå in i en helt ny värld. Det gav mig hopp. Min dröm är att kunna gå in och ur detta mentala rum när jag så önskar.

FACKTERMER

Aikido: "den harmoniska kraftens väg", "vägen till harmoni med livskraften" eller "vägen till harmonisk anda". Ai=harmoni, Ki=energi och Do = väg.

Rei: bugning

Morihei Ueshiba: skaparen av aikido i mitten av 1920-talet.

Dojo: träningslokalen "platsen för studier" alternativt "en plats där vägen utövas".

Dangrader, svart bälte: Det finns tio dangrader av svart bälte men det är väldigt sällsynt att fler än åtta delas ut.

Kyugrader, vitt bälte: I Aikido finns sex kyugrader.

Onegei shimasu: "Kan jag be om något?", hälsningsfras som används vid träningsstart.

Kiai: samlad ki, kraftansamling, utrop.

Avslutningsfras: Domo arigato gozaimashita. Ett väldigt artigt sätt att säga "tack så väldigt mycket".

Shikkojage: Svepanska. Shikko är när man rör sig på knäna. Shikkojage är som vanlig ta-fatt, med det undantaget att den som jagar bara får röra sig runt på knäna.

Vill du veta mer: www.svenskaikido.se/

LÄSARBREV

Tidens tecken vid GU

TACK STUDIEREKTORN, för påminnelsen om inbjudan till diplomerings- och diplomeringsfesten med de 81 anmälda studenterna. Jag har genom åren funderat över varför studenterna, som du skriver, "uppskattar väldigt mycket att vi lärare är med".

En annan sak som jag funderat över har att göra med hur det numera resoneras vid GU. Vi påstås ju vara en myndighet som sysslar med myndighetsutövning. Det föranleder frågan om vad myndigheten har med en diplomeringsfest att göra? Vad är det som firas? Att vi fattat beslut om examen och effektuerat dem? Eller att de enskilda lyckats författa inlagor i sina myndighetsärenden på ett sätt som gör att de fått gynnande beslut?

OAVSETT VILKET SÅ undrar jag varför det förväntas att myndighetens personal skall närvara vid en sådan ceremoni och ett sådant firande? Om de enskilda som utgör de ärenden som vi processat genom vår myndighetsstruktur på något sätt vill fira att myndigheten fattat beslut är det nämligen knappast lämpligt att myndigheten eller dess personal deltar i firandet.

Hur skulle det se ut om exempelvis Skatteverkets handläggare gick på fest med en enskild i anledning av att de godkänt ett yrkat avdrag? Eller om Vägverkets personal hade kalas efter ett beslut om en bro till norra skärgården, tillsammans med broförespråkarna? Tänker också på hur det skulle se ut om domarna vid tingsrätten gick ut och firade med någon som de friat från en anklagelse, exempelvis om hedersmord, eller mutbrott?

NEJ, I "DU NYA SKÖNA VÄRLD" får vi nog låta bli sådant som diplomeringsfestligheter. Någon ansvarig bör rent av utreda om det är lämpligt att myndigheten upplåter lokaler till ändamålet. Vet myndighetschefen verkligen om att detta pågår?

Med vänlig hälsning
/Tjänsteman 1408

Börja träna på Fysiken!

Du vet väl om att du som är anställd vid Göteborgs universitet har personalpris på Fysiken?

Multikort 274 kr/mån

Träna fritt på Kaserntorget, Gibraltargatan och Klätterlabbet.

Combikort 253 kr/mån

Träna fritt på 2 av våra anläggningar.

Singlekort 232 kr/mån

Träna fritt på 1 av anläggningarna (Klätterlabbet 214 kr/mån).

Priserna gäller autogiro 12 månader. Priserna gäller t.o.m. 31 dec 2012.

Personalpris
på Fysiken!

Vårt utbud

- Badminton
- Basket
- BODYBALANCE
- BODYCOMBAT
- Bordtennis
- Challenge
- Coreboll
- CrossFit
- CXWORX
- Cykel
- Dansklasser
- Funktionell Träning
- Gym
- Gympa
- Innebandy
- Innefotboll
- Klättring
- Krafttag
- Löpning
- Stepklasser
- TRX
- Vattengympa
- Volleyboll
- Yoga

www.fysiken.nu

fysiken
något för alla

Professorsinstallation 2012

Äger rum fredagen den 11 maj klockan 14.00
i Göteborgs Konserthus vid Götaplatsen.

Vårens professorsinstallation och höstens doktorspromotion är universitetets två viktigaste högtider. Båda står för förnyelse, den förnyelse som nya professorer och nya doktorer representerar. För mer information: marie.lowrie@gu.se
Hjärtligt välkommen

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Vårens arbetsplatsmöte i Jonsered!

Under våren kan ni förlägga ert arbetsplatsmöte på Jonsered's herrgård med dess fantastiska miljö. Priset är 260 kronor per person.

Varmt välkommen!

GÖTEBORGS UNIVERSITET

konferensbokning@gu.se | 031-786 5959

Hållbart hela vägen för Dem Collective

Hos Dem Collective säljs inga t-tröjor för 49 kronor styck. Istället finns här plagg som kostar mer men tillverkats med hänsyn till både människa och natur.

Nu har Göteborgs universitet upphandlat tröjor och tygkassar hos företaget.

– Det är ett modigt beslut, menar Annika Axelsson, den ena av företagets grundare.

DET VAR FÖR ATT hon var arg som Annika Axelsson, tillsammans med Karin Stenmar, för sju år sedan startade företaget Dem Collective.

– Vi ville få tag på schyst producerade t-tröjor men kom underfund med att några sådana inte fanns. Så vi bestämde oss för att starta en egen fabrik. Det innebär att vi har kontroll över hela tillverkningsprocessen, från bomullsfält till färdigt plagg. Bomullen produceras i Gujarat, Indien, och säljs till ett företag som hjälper bönder att gå över till ekologisk odling. Den lön bönderna får är inte baserad på världsmarknadpriset utan på vad det faktiskt kostar att leva.

BOMULLEN SÄNDS med tåg till i södra Indien för att spinnas och stickas hos ett bolag som är certifierat för rättvisa villkor. Sedan vävs tyger som till slut skickas till Dem Collectives fabrik på Sri Lanka.

– Den lön vi betalar är cirka tre gånger så hög som den lagstadgade minimilönen och baserad på levnadskostnad. Arbetstiderna är reglerade och arbetsuppgifterna roterar. Fabriken ligger mitt i byn så att alla ska kunna gå hem efter jobbet istället för att resa långa vägar.

Dem Collective har rönt en hel del uppmärksamhet på senare tid. 2007 fick företaget Social Capitalist Award och året därpå Folksams miljöpris.

– Tanken med företaget är bland annat att visa det går att förena ekologi, etik, kvalitet och genomtänkt design, förklarar Annika Axelsson. Vi har till och med visat våra kläder på modemässan i Paris – bara för att det är ekologiskt behöver det inte vara tråkigt. Vi är också ett bevis på att det faktiskt går att driva ett företag med vinst utan att utnyttja vare sig människor eller miljö.

OCH NU HAR Göteborgs universitet bestämt att textila profilprodukter som t-shirts, luvtröjor, tygkassar samt konferenskassar ska produceras av Dem Collective. Men vad betyder egentligen namnet?

– Don't Eat Macaroni. Vi fick idén efter

»Den lön vi betalar är cirka tre gånger så hög som den lagstadgade minimilönen och baserad på levnadskostnad«

”

GU:s tröjor och tygkassar kommer nu att tillverkas av Dem Collective, som både tar miljö- och socialt ansvar.

FOTO ANNA-LENA LUNDQVIST

en resa till Jamaica där snabbmatsindustrin tagit över traditionell matlagning. Ungefär samma sak har hänt med klädindustrin. Den värld vi lever i håller på att gå sönder men lyckligtvis kan vi alla fortfarande göra ett val. Vi kan välja att bli en del av lösningen istället för en del av problemet.

EVA LUNDGREN

Profilprodukter finns att köpa på alla universitetets servicecenter samt i GU-shopen.

NY PÅ JOBBET

ULLA CARLSSON, föreståndare för NORDICOM, har av regeringskansliet utsetts till Sveriges representant i styrelsen för Unescos International Programme for the

Development of Communication. Hon är en internationellt erkänd expert på kommunikationsfrågor samt ledamot av Svenska Unescorådet.

NIKLAS EGELS-ZANDÉN är ny docent i företagsekonomi. Han forskar om hur hänsyn till miljö och sociala frågor integreras i företags strategier och operativa verksamhet.

EVA THULIN är ny docent i kulturgeografi. Hon forskar om konsekvenserna av ökad användningen av informations- och kommunikationsteknik i samhället, bland annat genom studier av unga människors vardagsliv.

ROLF WOLFF, professor i företagsekonomi och tidigare rektor på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, har utsetts till rektor för Handelshögskolan i Stockholm. Han tillträder tjänsten 1 juli.

Inst. för biologi och miljövetenskap

Helle Ploug, universitetslektor
Marcus Svensson, forskningsbiträde

Inst. för biomedicin

Elsa Jegerås, projektassistent
Rathan Komban, projektassistent
Triinu Silbak, postdoktor
Roshan Vaid Padam Chand, projekt-assistent

Inst. för data- och informationsvetenskap

Krasimir Angelov, forskare
Christian Berger, universitetslektor
Richard Torkar, universitetslektor

Inst. för globala studier

Karin Elfving, projektassistent
Åsa Meister, projektassistent

Inst. för historiska studier

Tony Axelsson, universitetslektor
Malou Blank Bäcklund, assistent

Inst. för kemi och molekylärbio

John Fletcher, forskare
Julia Hammes, forskningsassistent
Rebecca Lindkvist, doktorand
Monika Witala, doktorand

Inst. för kliniska vetenskaper

Jonas Bacelis, projektassistent
Xiaoqin Wang, biträdande forskare
Bo Xu, laboratorieassistent

Inst. för kulturvård

Maria Höjjer, forskningsingenjör
Lisa Karlsson Bom, projektassistent
Christina Persson, kommunikatör

Inst. för medicin

Emmelie Cansby, doktorand
Petra Edvinsson, projektassistent
Anna Ekman, postdoktor
Cecilie Hongsto Vala, biträdande forskare
Susanne Möll, kursadministratör
Sanna Nybacka, dietist
Maria Pereira, doktorand
Cathrine Petersson, institutions-administratör
Tatiana Zverkova Sandström, statistiker

Inst. för neurovetenskap och fysiologi

Johan Bengtsson, assistent
Cecilia Mellqvist, assistent
Liliya Melnykova, forskningssamordnare

Laboratoriet för experimentell biomedicin

Moa Appeby, institutionstekniker
Linda Danielsson, institutionstekniker
Pontus Dinerius, institutionstekniker

Statsvetenskapliga inst.

Dalila Sebanic, projektkoordinator
Petrus Sundin, biträdande forskare

Studentavdelningen

Mirja Billestedt, assistent
Micha Björck, assistent
Torbjörn Hall, assistent
Erik Johansson, assistent
Martina Wallgren, assistent

Övriga

Pär Bendz, universitetsadjunkt vid Förvaltningshögskolan
Viktoria Claesson, koordinator vid HDK
Malin Edqvist, doktorand vid inst. för vård och hälsa
Johan Hellgren, studieadministratör vid Luns kansli
Per Krusell, gästprofessor vid inst. för nationalekonomi och statistik
Rasmus Jonsson, projektledare vid externa relationer
Natalia Klintländ, biträdande forskare vid Sembio core facilities
Maja Lundqvist, projektledare vid nationella sekretariatet för genusforskning
Marianne Nguyen, lokalvårdare
Akira Olsbänning, assistent vid Svensk nationell datatjänst
Helena Rudbäck, amanuens vid inst. för odontologi
Niklas Sandberg, vaktmästare vid serviceavdelningen
Axel Sjöqvist, projektassistent vid inst. för geovetenskaper
Mikael Strömberg, studievägledare vid inst. för språk och litteraturer

Hanna Westberg, forskare vid inst. för sociologi och arbetsvetenskap

Frederico Wolff, forskningsbiträde vid inst. för fysik

Kaarlo Voionmaa, projektassistent vid inst. för svenska språket

Erika Ågren, universitetsbibliotekarie vid Pedagogiska biblioteket

UTMÄRKELSER

JENNY LINDÉN, institutionen för geovetenskaper, har tilldelats Alforska priset 2012 för sin avhandling *Urban climate and air pollution in Ouagadougou, Burkina Faso*. Priset ges av Svenska sällskapet för antropologi.

TOMAS LUNDÄLV, forskningsingenjör vid Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, har belönats med Sture Centerwalls pris 2012 för sin "långvariga dokumentering av havsmiljöer med fotografiska tekniker, vilket lagt grunden för stora naturvårdande åtgärder i svenska havsområden". Prissumman är på 30 000 kronor.

BO ROTHSTEIN, professor i statsvetenskap, har den 12 april blivit invald i Kungl. Vetenskapsakademien. Han är invald som ledamot nummer 1636.

MALIN STRAND, biologi och miljövetenskap, har tilldelats Sven Lovénmedaljen i guld 2012 för boken *Stjärnmaskar - Slemmaskar*. Boken är skriven tillsammans med Per Sundberg, professor i systematik och biodiversitet, och utkom förra året i serien *Nationalhyckeln till Sveriges flora och fauna*.

MICHAEL THORNDYKE, institutionen för biologi och miljövetenskap, har av Kungl Vetenskapsakademien tilldelats äldre Linnémedaljen i Guld 2011, med motiveringen: "För hans forskningsinsatser inom den marina genomiken och för hans arbete för att utveckla Kristinebergs marina forskningsstation, inte minst vad beträffar dess internationella betydelse".

ANSLAG

FRIDA DANGARDT, institutionen för medicin, får AFA Försäkrings postdoktorala stipendium i folkhälsa. Det innebär två års

vistelse vid University College London där hon ska undersöka hur stress och psykisk ohälsa hos tonåringar och unga vuxna påverkar tidig uppkomst av hjärt- och kärlsjukdomar. Det är första gången stipendiet utdelas.

ANNIKA HÄRENSTAM och **BIRGITTA JORDANSSON** institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, är initiativtagare till ett samarbete mellan forskare i Sverige och Indien om kön, arbete och hälsa. Nu anslår SIDA 3 miljoner kronor till projektet.

LAUREN LISSNER, professor i samhällsmedicin och folkhälsa, har fått 27,4 miljoner kronor för att studera det psykiska välbefinnandet hos överviktiga skolbarn och tonåringar. Bakom satsningen står Formas, Vetenskapsrådet, FAS och Vinnova.

NILS LYCKE, professor i klinisk immunologi, har fått 1,5 miljoner kronor från AFA Försäkring för forskning om ledgångsreumatism. Hans forskargrupp har utvecklats en behandlingsstrategi för att skapa tolerans i immunsystemet som direkt motverkar och minskar förstörelsen av lederna.

MATTIAS LORENTZON, avdelningen för invärtesmedicin och klinisk nutrition, har av Vetenskapsrådet fått ett anslag på tre miljoner per år under max fem år. Stödet går till forskning om genetiska faktorer för benskörhet.

GÖTEBORGS UNIVERSITET har tillsammans med Umeå universitet tilldelats 40,5 miljoner kronor för forskning inom life science med tekniken kärnmagnetisk resonans, NMR. Två tredjedelar av anslaget går till GU. Föreståndare för NMR är **GÖRAN KARLSSON**.

ARRANGEMANG

Vårens akademiska kvartar

10 maj:

Arabisk vår

med docent Isabell Schierenbeck, inst. för globala studier

24 maj:

Bildrådsla, internet och att tolka bildbudskap

med docent Urban Strandberg, statsvetenskapliga institutionen

31 maj: **Att odla hållbart i havet**

med professor Kristina "Snuttan" Sundell, institutionen för biologi och miljövetenskap

Samtliga föreläsningar äger rum i Bokias butik, Avenyn 21, och börjar klockan 12:30.

Seminarier om kommande forsknings- och innovationsproposition

Forsknings- och innovationsservice inbjuder till gränsoverskridande, kreativa samtal mellan forskare på universitetets samtliga fakulteter. Målet är att nya forskningsidéer och samarbeten ska få utlopp i satsningar inom den kommande forsknings- och innovationspropositionen samt i finansieringens utlysningar. Ämnesområdena har en uttalat tvärvetenskaplig profil som avspeglas i valet av talare och förhoppningsvis även kommer att märkas i publiken. Cirka hälften av seminarioetiden är avsatt för diskussion, och därefter ges tillfälle till eftersnack med lättare förtäring.

9 maj:

Samhällets utveckling och sårbarhet med bland andra Olof Johansson-Stenman, Handelshögskolan och Ylva Norén Bretzer, Förvaltningshögskolan.

16 maj:

Välfärd, arbetsliv, livsstil och hälsa med bland andra Nina Rehnqvist, SBU och projektleddare för FAS forskningsstrategi 2011, och Roland Paulsen, Uppsala universitet

28 maj:

Kunskap, kognition, kommunikation – samhället och kunskapskraven idag, imorgon

med bland andra Carl Martin Allwood, Psykologen och Kristina Sahlgvist, HDK

För anmälan och information om höstens seminarier:

www.gu.se/forskningservice/seminarier**Premiär: Apornas planet**

Medan fyra astronauter kraschlandar på en alltför bekant planet undersöker tio avgångsstudenter från skådespelarutbildningen mänsklighetens undergång, filmiska ögonblick och evolutionens kärna. En föreställning med egna spelregler, vars form är lika galen som skådespelarnas fantasi.

Tid: 9 maj kl. 19:00

Plats: Jacobsonteatern, Artisten

Kammarkören Pro Musica

Sydamerikansk hetta och svensk romantik utlovas när en av Sveriges bästa körer sjunger. Vi får höra den argentinske tonsättaren Osvaldo Golijovs Oceana för första gången i Sverige. Slagverkssolist är Johan Renman. Kören leds av Jan Yngwe.

Tid: 9 maj kl. 19:00

Plats: Sjöströmsalen, Artisten

Om humor och teologi

Religionsvetaren Ola Sigurdson föreläser.

Tid: 10 maj kl. 14:15

Plats: C.442 på Humanisten

Ett hus fyllt av musik!

Musik från alla tänkbara epoker och gener fyller Artisten när studenterna ger sina avslutningskonserter.

Tid: 11 maj kl. 12:00

Plats: Artisten

Musik för många pianon – samtidigt

Hur ofta har du hört en sextett eller en konsert bestående av upp till 15 pianon? Tonsättare i Italien, Skottland och Sverige de medverkande länderna bidrar med nya stycken för många pianon. Konserter ges i varje land av lokala och tillresta pianister från de olika skolorna under ledning av dirigenten och tonsättaren Carlo Miotto från Verona.

Tider: 11 maj kl. 12.15, foajén på Artisten

12 maj kl. 17.00, Nordstan i samarrangemang med Göteborg Art Sound

Rektors sommarmingel på Artisten!

I år hålls rektors sommarmingel på Artisten. Det inleds med rektors välkomsttal, sedan följer musikunderhållning av studenter vid Högskolan för scen och musik, utdelning av miljöpriset "Klimat-Åskar" samt stipendieutdelning. Detta år finns även möjlighet att lyssna på en konsert med Swedish National Orchestra Academy som fyller tio år. På programmet står Rossinis Ouvertyr till Den tjuvaktiga skatan, Stravinskys Scherzo à la Russe samt en svit danser ur Bernsteins West Side Story. På dirigentpulten finns professor Kjell Ingebretsen.

Tid: Torsdag den 24 maj, Minglet pågår 15:00-17:00, klockan 16:00 börjar konserten.

Plats: Artisten

Boka din fribiljett här: <http://www.legonline.se/gu/book.aspx?eventID=1278210>**Nobelpristagaren****Tomas Tranströmer gästas GU**

Tomas Tranströmer, mottagare av Nobelpriset i litteratur 2011, kommer att närvara vid ett evenemang där hans litterära insatser uppmärksammas. Bland annat ska skådespelerskan Lena Endre framföra valda delar av Tranströmers verk och studenter från Högskolan för scen och musik medverka. Moderator är litteraturvetaren Ingrid Elam och arrangerar gör Konstnärliga och Humanistiska fakulteterna.

Tid: 28 maj, kl. 15:00-17:00

Plats: Artisten.

BÖCKER

Svenska i kontrastVilka egenheter har svenskan? Är kanske svenska ett svårt och exotiskt språk? Spelar det någon roll vilket modersmål man har när man ska lära sig svenska och redan har ett etablerat modersmål? Det är frågor som diskuteras i boken *Svenska i kontrast*, skriven av Roger Källström, docent i nordiska språk. Förlaget är Studentlitteratur.**Att bygga en stad**I slutet av 1960-talet köpte det familjeägda fastighetsbolaget Ivar Kjellberg Fastighets AB ett stort antal fastigheter runt Kvilletorget på Hisingen. Området var i stort behov av upprustning och förnyelse. Efter lika delar rivning, upprustning och nybyggnation blev Kvillestaden en populär stadsdel med en blandad samling invånare. Området har växt i värde ur både ett företagsekonomiskt och mänskligt perspektiv. Om detta står att läsa i boken *Att bygga en stad – vilka värden ligger bakom?* Som också innehåller rikligt med fotografier, kartor och illustrationer. Författare är tre forskare vid Handelshögskolan: Gustav Lindkvist, Thomas Polesie samt Asgeir B Torfason. Förlaget är BAS, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.**Hur hanterar vi kärnavfall?**I den nya boken *Nuclear Waste Management and Legitimacy. Nihilism and Responsibility* diskuterar Mats André, professor i idé- och lärdomshistoria, frågan om kärnavfallshantering ur ett humanistiskt perspektiv. I Sverige kommer slutförvaring att ske 450 meter ner i stabilt urberg. Men författaren menar att det i en framtida värld inte är otänkbart att man gräver upp kärnavfall som fortfarande innehåller energi – men som också fortfarande strålar. Därför menar han att det är bättre att spara de radioaktiva soporna ovan jord där det kan hållas i trygg kontroll, och att avvakta i några årtionden med beslut. Förlaget är Routledge.

ÖVRIGT

KERSTIN JOHANNESSEN, professor i marin ekologi, och**OLOF JOHANSSON-STENMAN**, professor i nationalekonomi, kommer att ingå i Miljöforskningsberedningen. Det är en arena för dialog mellan miljöministern och vetenskapssamhället som bland annat ska arrangera möten,

seminarier och ta initiativ till utredningar samt bidra med vetenskaplig kunskap för det miljöpolitiska arbetet.

Vilken bok har gjort störst intryck på dig?**Stina Otterberg**

Vik. universitetslektor i litteraturvetenskap

- PÅ SÄTT OCH VIS är det nog barnboken *Vart ska du gå Kalle Kanin?* eftersom det var i den som jag som fyraåring lärde mig läsa. Jag ljudade den finska parallelltexten också – mihiin menät Pupu Tupuna? – och tyckte om de främmande orden. Men mest minns jag känslan av en insikt: om jag nu kan läsa *Kalle Kanin* ... ja, men då kan jag ju läsa vilken bok som helst!**Martin Dackling**

Doktorand i historia

- JAG FÅR TA en bok som jag läste för ganska länge sedan, *Baskervilles hund* av Arthur Conan Doyle. Under något år läste jag alla berättelser om Sherlock Holmes jag kom över. Det var nog framför allt kombinationen av mystik, spänning, historia och möjligheten att klura sig fram till sanningen via logik som jag fastnade för.**Annika Koldenius**

Forskningskommunikatör vid externa relationer

- DEN BOK som gjort störst intryck på mig är romanen *Stjärneborg* av Alexandra Coelho Ahndoril. Anledningen är att boken gjorde ett språkligt intryck på mig – att någon kunde skriva prosa på det sättet! Så poetiskt! Så rytmiskt! Så rätt! Så inunder huden på en annan människa! Jag hade aldrig tidigare läst något liknande. Det var ren språklig lycka.**Katarina Gårdfeldt**

Föreståndare på Göteborgs miljövetenskapliga centrum

- SOM TONÅRING tar man lätt starka intryck, i alla fall gjorde jag det en regnig sommar på vårt lantställe när jag läste Bengt Hubendicks bok *Åter till verkligheten. Om ramen för vår handlingsfrihet* (1976). Min farfar läste den först, han tyckte den var bra så då läste jag den också. Boken fick mig att få upp ögonen för miljöproblematiken och att det man gör har betydelse. Nu är det 40 år sedan FN:s första miljökonferens hölls i Stockholm, men frågorna är fortfarande lika aktuella.**Karl Mack**

Utbildningsledare på avd. för klinisk prövning och entreprenörskap

- JAG VÄLJER J.R.R. Tolkiens sagotrilogi (*Sagan om ringen*). Boken visar på hur viktigt det är att se möjligheter, tänka positivt, inspirera, aldrig ge upp, samt värdet av att samarbeta för att man ska klara de tuffaste av utmaningar. Boken är skriven av en språkligt mycket skicklig visionär. Den fick mig att vilja göra stordåd för att alla ska ha det bättre i framtiden!

NANOFIERINGEN

förändrar vår vardag

FOTO: JOHAN WINGBORG

NIKLAS LINDAHL

AKTUELL: Med avhandlingen *Nanoelectromechanical systems from carbon nanotubes and graphene*, institutionen för fysik.

FAMILJ: Fru och snart ettårig dotter.

BOR: I Krokslätt, på cykelvänligt avstånd från kontoret.

INTRESSEN: Innebandy (forward i division 3 och instruktör på Fysiken), löpning (siktat som vanligt på 1 och 24 på varvet, men lär återigen missa med ett par minuter) och fotografi (har tagit över 4000 bilder på dottern).

När material med dimensioner på bara några miljarddelars meter används kommer helt nya kvaliteter fram. Exempelvis kol, som vanligtvis inte har så spännande elektriska egenskaper, får det i nanovärlden. Det visar Niklas Lindahls forskning om kolnanorör och grafen.

MED HJÄLP AV 700 grader varm kolhaltig gas och med järn som katalysator har Niklas Lindahl fått kolnanorör att växa som skogar.

– Jag har exempelvis lagt ut GU:s logga som ett mönster av järnpartiklar och låtit kolnanorören växa från dem. Tittar man med elektronmikroskop ser man hur de enskilda nanorören håller varandra uppe. Hur stor tillväxten blir beror på mängden kolhaltig gas. Första delen av min avhandling handlar just om det här.

Kolnanorör ser ut som tuber av hönsnät. Det näraliggande materialet grafen utgörs istället av platta kolark, atomärt tunna så att de kan beskrivas som tvådimensionella. Materialen har häpnadsväckande egenskaper eftersom de fysikaliska lagar som gäller i vardagsvärlden inte stämmer på nanonivå. Bland annat är materialen böjliga, med förmåga att leda värme och ström samt starkare än stål men lättare än aluminium.

I FORSKNINGSSYFTE kan grafen framställas på ett förvånansvärt enkelt sätt – med hjälp av tejp.

– Grafen framställs ur grafitkristaller, ungefär samma ämne som finns i vanliga blyertspennor, förklarar Niklas Lindahl. Genom att använda vanlig tejp kan man försiktigt få loss tunna flagor av ämnet. De måste sedan undersökas i vanligt mikroskop så att man är säker på att flera lager inte sitter ihop. Metoden är förstås ganska jobbig och felkänslig och fungerar inte i större

sammanhang. Men inom forskningen är den ändå vanlig eftersom varken kolnanorör eller grafen än så länge går att masstillverka.

Men förhoppningen är att materialen så småningom ska kunna produceras till rimlig kostnad. För användningsområdena kommer att bli många, menar Niklas Lindahl, som undersökt detta i andra delen av sin avhandling. Främst handlar det om nya, starka och lätta elektronikkomponenter. Men ett annat fantasieggande förslag är att använda kolnanorör i så kallade rymdhissar – hundratusen kilometer långa kablar som skulle kunna revolutionera uppskjutning av satelliter ut i rymden.

– Andra användningsområden kan vara förstärkning av plaster, liksom armeringsjärn, vilket redan används i tenn racketar eller cyklar. Tillverkning av komponenter görs i det väldiga MC2, ett av världens bästa renrum som är gemensamt för Göteborgs universitet och Chalmers.

INNAN NIKLAS LINDAHL blev forskare arbetade han på ett bioteknikföretag. Han har också startat ett eget företag inom nanotillverkning för både akademi och företag som han arbetade med under sin forskarutbildning, istället för att undervisa.

– Företagande är ett bra komplement till forskning. Som företagare inser man exempelvis hur dyr utrustningen är samt att det gäller att planera noga för att kunna utnyttja tekniken optimalt. Men ett problem är att jag som konsult ofta får ganska korta projekt, kanske på en månad. Jag gillar mer långsiktiga engagemang, därför var det roligt att forska också.

Så vad ska du göra nu?

– Jag har en affärsidé om mikrofabrikation för både akademi och företag som det skulle vara kul att testa, förklarar Niklas Lindahl. Men jag har just blivit pappa och livet som egenföretagare är ganska osäkert. Så jag är inte riktigt säker på hur mycket jag vågar satsa på idén.

EVA LUNDGREN